

บทที่ 3

จริยศาสตร์ของคานท์

ในทัศนะของปรัชญากรีกโบราณ แบ่งปรัชญาออกเป็น 3 สาขา¹ กล่าวคือ ตรรกศาสตร์ ฟิสิกส์ และจริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์เป็นรูปแบบของความคิด เป็นศาสตร์ที่มาจากเหตุผลก่อนประสบการณ์ (a priori) ส่วนฟิสิกส์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกฎธรรมชาติ (The law of nature) และจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกฎทางจริยธรรม ฟิสิกส์กับจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับวัตถุแห่งความคิด (objects of thought) ซึ่งแตกต่างจากตรรกศาสตร์ อันเป็นรูปแบบแห่งความคิดโดยสิ้นเชิง ส่วนกฎจริยศาสตร์เป็นกฎที่ประยุกต์ใช้กับเจตจำนงของมนุษย์ (human will) ซึ่งก่อให้เกิดผล (effect) จากแรงปรารถนาและสัญชาตญาณซึ่งสามารถรู้ได้โดยประสบการณ์

จริยศาสตร์ของคานท์ ก่อกำเนิดมาจากข้อโต้แย้ง (arguments) อันไม่สิ้นสุดระหว่างลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) กับลัทธิเพทนาการนิยม (Sentimentalism) ในประเด็นปัญหาที่ว่า การตัดสินทางจริยธรรม (moral judgment) แสดงเหตุผลภายในหรือเหตุผลภายนอก ลัทธิเหตุผลนิยมให้เหตุผลว่า การที่บุคคลตัดสินทางจริยธรรม ย่อมแสดงว่าบุคคลผู้นั้นมีแรงจูงใจที่จะกระทำตามการตัดสินนั้น ส่วนลัทธิเพทนาการนิยมให้เหตุผลตรงกันข้ามกับฝ่ายแรก โดยแสดงทัศนะว่า แรงจูงใจในการกระทำตามกฎจริยธรรม (moral law) ไม่สามารถมีขึ้นได้ จะมีก็เพียงแต่การบังคับหรือผูกมัดให้กระทำตามเท่านั้น

ดังนั้น คานท์จึงเห็นว่าทั้งลัทธิเหตุผลนิยมและลัทธิเพทนาการนิยม ต่างฝ่ายต่างมองเพียงด้านเดียว ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะต้องค้นหาเหตุผลของพันธกิจ (obligation) ที่เชื่อมปทัสสถาน (normativity) ทั้งสองอย่าง นั่นคือการกระตุ้นให้กระทำ (motivation) หรือการผูกมัดให้กระทำตาม (bindingness) คานท์ชี้ให้เห็นว่า พันธกิจเป็นแนวความคิดเบื้องต้นของจริยศาสตร์ สำหรับคานท์

¹H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.13.

โครงสร้างของจริยปรัชญา (Moral Philosophy) เป็นการแสดงวิธีการสร้างพันธกิจ ซึ่งมีทั้งลักษณะ
ผูกมัดและกระตุ้น

ก่อนที่ค่าน้ำจะเริ่มจริยศาสตร์ของเขา ค่าน้ำที่ได้กล่าวถึงจริยศาสตร์สองแบบคือ จริยศาสตร์
เชิงประสบการณ์ (empirical ethics) และจริยศาสตร์เชิงเหตุผลก่อนประสบการณ์ (a priori
ethics)² โดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างจริยศาสตร์ดังกล่าว จริยศาสตร์เชิงประสบการณ์
เป็นจริยศาสตร์ที่หวังในผลของการกระทำส่วนจริยศาสตร์ที่เกิดจากเหตุผลก่อนประสบการณ์
เป็นจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ดีที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ (done for the sake of duty)
อันเป็นแนวคิดที่สำคัญต่อจริยศาสตร์ของเขา

งานเขียนทางจริยศาสตร์ของค่าน้ำเล่มสำคัญ คือ The Fundamental Principles of the
Metaphysic of Ethics³ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อต้องการสร้างหลักสูงสุดทางจริยธรรม
(The Supreme Principle of Morality) ประเด็นสำคัญที่ค่าน้ำกล่าวถึงมีสองประเด็นหลัก คือ การ
สร้างกฎจริยธรรมและการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเริ่มความคิดสำคัญ
แรกสุดอันเป็นพื้นฐานทางจริยศาสตร์ของเขา นั่นคือ เจตจำนงดี (The Good Will)⁴

3.1 เจตจำนงดี (The Good Will) ในฐานะเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ

3.1.1 ลักษณะของเจตจำนงดี (The Nature of the Good Will)

ค่าน้ำถือว่าจริยศาสตร์เป็นเรื่องของเหตุผล ซึ่งในทางจริยศาสตร์ค่าน้ำให้ชื่อว่า เหตุผล
ปฏิบัติ (practical reason) โดยให้ความหมายว่า เป็นความสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการกระทำ
ตามสิ่งที่เห็นว่าควรกระทำ โดยไม่ต้องอาศัยแรงจูงใจอื่นใด แรงขับเคลื่อนหรือแรงจูงใจดังกล่าว ค่าน้ำ
เรียกว่า “เจตจำนงดี” ดังข้อความที่ค่าน้ำ กล่าวว่

²H.J. Paton, The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals
(Delhi : B.I. Publications, 1979), p.14.

³Immanuel Kant, The Fundamental Principles of the Metaphysic of Ethics
(New York : Appleton – Century - Crofts, Inc., 1938.

⁴Ibid., p.8.

“มันเป็นไปไม่ได้ ที่เราจะคิดว่ามีสิ่งหนึ่งในโลกนี้ หรือแม้แต่ในโลกเป็นสิ่งที่ดี โดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากเจตจำนงดี”⁵

คำานท์อธิบายความหมายของเจตจำนงดีว่า เป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไข (good without qualification)⁶ กล่าวคือ มันเป็นสิ่งดีในตัวเอง หรือดีอย่างสมบูรณ์ เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีในทุกสถานการณ์และทุกสภาพแวดล้อม โดยไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยปัจจัยภายนอกใด ๆ มาเสริมคุณค่าความดีของมัน ความคิดเรื่องเจตจำนงดีนี้สืบเนื่องมาจากความคิดเรื่องผู้มีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ (an absolutely rational self) และผู้มีเหตุผลไม่สมบูรณ์ (an imperfectly rational self) โดยคำานท์ได้พูดถึงเรื่องเจตจำนงสองประเภท คือ เจตจำนงของผู้มีเหตุผลสมบูรณ์ (Holy Will) และเจตจำนงของผู้มีเหตุผลไม่สมบูรณ์หรือเจตจำนงของมนุษย์ (Human Will) ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎจริยธรรมของเขากล่าวคือ กฎจริยธรรมเป็นกฎที่ใช้กับมนุษย์ผู้มีเหตุผลไม่สมบูรณ์เท่านั้น อธิบายได้ว่า มนุษย์มีเหตุผลไม่สมบูรณ์จึงต้องมีกฎมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจจริยธรรม ส่วนผู้มีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ ซึ่งคำานท์เรียกว่า Holy Will เป็นผู้มีเจตจำนงอย่างสมบูรณ์อยู่แล้วจึงไม่มีความจำเป็นจะต้องมีกฎใด ๆ มาเกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มนุษย์มีเหตุผลอย่างไม่สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากว่า สำหรับมนุษย์มักมีเหตุผลในการกระทำอยู่สองประเภท คือ การกระทำเพื่อบรรลุผลความสุขของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นการกระทำที่มีเงื่อนไข และการกระทำที่มีได้ตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อบรรลุผลใด ๆ หรือเป็นการกระทำที่มีจุดหมายในตัวเอง มันไม่มีเงื่อนไขจากปัจจัยภายนอกใด ๆ จากเหตุผลในการกระทำสองอย่างของมนุษย์ มีบางครั้งที่มีมนุษย์มีเหตุผลในการกระทำประการที่สองโดยกระทำด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ ซึ่งไม่ได้หวังผลตอบแทนจากการกระทำ เป็นการกระทำที่เป็นสิ่งดีในตัวเอง ซึ่งสำหรับคำานท์ การกระทำดังกล่าวถือว่า มีค่าทางจริยธรรม (moral worth) แต่บางครั้งมนุษย์มักพร่อง กระทำบางสิ่งเพื่อหวังผลหรือมีเงื่อนไขในการกระทำ ดังนั้น กฎจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีขึ้น เพื่อให้มนุษย์ผู้มีเหตุผลอย่างไม่สมบูรณ์นี้กระทำตาม

⁵Immanuel Kant, *The Fundamental Principle of the Metaphysic of Ethics* (New York : Appleton – Century – Crofts, Inc., 1938), p.8.

⁶Balbir Singh, *Kant's Ethics of Practical Reason* (Delhi : Educational Publishers), p.39.

นอกจากนี้ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเจตจำนงดีเป็นสิ่งดี และเป็นมูลฐานของการกระทำดี ทุกอย่าง นั่นคือ เจตจำนงดีเป็นแรงจูงใจเบื้องต้นที่จะชักนำไปสู่การกระทำที่ดี หรือมีค่าทางจริยธรรม ผลลัพธ์ที่เป็นผลผลิตของการกระทำมิได้มีส่วนในการเพิ่มหรือลดค่าของเจตจำนงดีแต่อย่างใด

เมื่อพูดถึงเรื่องเจตจำนงดี สิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเจตจำนงดี ก็คือ สิ่งที่สร้างหรือผลิตเจตจำนงดี นั่นคือเหตุผล ค่าน้ำที่เชื่อว่ามนุษย์ทั่วไปมีสามัญสำนึกในเรื่องคุณค่า หรือสำนึกทางจริยธรรม โดยเขาอ้างเหตุผลสนับสนุนความเชื่อนี้ว่า เป้าหมายของเหตุผล คือ การสร้างเจตจำนงดีในตนเอง มิใช่สร้างเจตจำนงดีในความหมายของการหาวิธีการหรือเครื่องมือ เพื่อเข้าถึงเป้าหมายที่คาดหวังไว้

ในทัศนะของค่าน้ำ มนุษย์เรามีเหตุผลสำหรับดูแลความประพฤติ ในเมื่อธรรมชาติได้จัดระบบให้สิ่งต่าง ๆ เหมาะสมกับงานที่ทำ เหตุผลก็ต้องผลิตเจตจำนงดีซึ่งดีในตนเอง เพราะเหตุผลเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดของเจตจำนงซึ่งเป็นเจตจำนงที่ดี รวมทั้งเป็นมูลฐานของความดีทั้งหลายอีกด้วย

เหตุผลที่ค่าน้ำกล่าวถึงเป็นเหตุผลบริสุทธิ์ที่มีอยู่ก่อนประสบการณ์ ที่เรียกว่า เหตุผลปฏิบัติ หรือเหตุผลปฏิบัติที่บริสุทธิ์ (The pure a priori practical reason)⁷ ค่าน้ำที่ได้พูดถึงโลกซึ่งมีอยู่สองลักษณะ คือ โลกที่ปรากฏและโลกจริงแท้ กล่าวคือ โลกที่ปรากฏเป็นโลกที่เราดำรงชีวิตอยู่ประจำวัน ซึ่งมีกฎสาเหตุสากลแบบจักรกลนิยมควบคุมอยู่ มนุษย์อยู่ในโลกนี้โดยมักจะกระทำตามสัญชาตญาณและแรงปรารถนาต่าง ๆ ส่วนโลกจริงแท้หมายถึง โลกที่เราไม่สามารถรับรู้ได้จริงแต่เป็นโลกที่มีอยู่จริงตามทัศนะของค่าน้ำ ซึ่งโลกนี้จะมีเหตุผลอันเป็นเหตุผลที่อยู่เหนือประสบการณ์ควบคุมอยู่ นอกจากนี้ค่าน้ำยังพูดถึงมนุษย์ว่าประกอบด้วยสองส่วนสำคัญ คือ ชีวิตทางกายภาพ (organic life) และชีวิตส่วนจิตใจ (mental life) กล่าวคือ ชีวิตทางกายภาพเป็นส่วนของมนุษย์ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ส่วนชีวิตทางจิตใจเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่เป็นนามธรรม เหตุผลอยู่ในส่วนนี้ อันมีหน้าที่ในการควบคุมการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเริ่มแรกเหตุผลจะสร้างเจตจำนงดี ซึ่งเจตจำนงดีนี้เป็นความคิดพื้นฐานที่สำคัญ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญกล่าวอย่างสรุปได้ดังนี้

เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไข

เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีโดยไม่มีข้อจำกัด

⁷H.B. Acton, *Kant's Moral Philosophy* (London : Macmillan St. Martin's Press, 1970), p.13.

เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีในทุก ๆ สภาพแวดล้อม
 เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีในตัวเอง
 เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีอย่างอิสระโดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งอื่น
 เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีโดยสมบูรณ์ และ
 เจตจำนงดีเป็นสิ่งดี โดยไม่เกี่ยวข้องกับผลของการกระทำ

3.1.2 เจตจำนงดีกับผลของการกระทำ (The Good Will and Results of Actions)

ดังจะเห็นแล้วว่า ค่าความดีของเจตจำนงดีมิใช่ได้รับจากความดีของผลลัพธ์ที่สร้างขึ้น แต่เป็นความดีที่มีอยู่ในตนเอง คำนท์แบ่งความดีออกเป็นสองประเภท คือ 1. ความดีที่ไม่มีเงื่อนไข เป็นความดีที่ดีในตัวเอง และ 2. ความดีที่มีเงื่อนไขเป็นความดีที่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมภายนอก หรือ เป็นความดีที่มีเงื่อนไขอยู่ที่ผลที่มันสร้างขึ้น คำนท์ถือว่า ความดีที่มีเงื่อนไขไม่สามารถเป็นแหล่งกำเนิดของความดีที่ไม่มีเงื่อนไขหรือเจตจำนงดีได้ กล่าวคือ เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ รวมทั้งผลของการกระทำ ถึงแม้ว่าเจตจำนงดีจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทางเสียหาย หรือเสียผลประโยชน์ ความดีของเจตจำนงดี ก็มิได้เสื่อมคลายลงไปแต่อย่างใด ดังที่คานท์กล่าวว่า

“การที่เจตจำนงดีเป็นสิ่งดี มิใช่เป็นเพราะผลลัพธ์ที่มันทำให้เราบรรลุถึงเป้าหมายใด ๆ แต่เป็นสิ่งดีเพราะมันดีในตัวเอง ซึ่งจะต้องถือว่าเจตจำนงดีมีค่าสูงกว่าสิ่งอื่น ๆ ที่มันก่อให้เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าจะโชคร้ายที่ทำให้เจตจำนงดีไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้ แต่เจตจำนงดีก็ยังมีค่าในตัวเอง ประดุจเพชร ผลลัพธ์ที่มันก่อให้เกิดขึ้นไม่สามารถที่จะลดทอน หรือเพิ่มคุณค่าให้แก่เจตจำนงดีได้”⁸

ในทัศนะของคานท์ บุคคลผู้ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นคนดีหรือมีค่าทางจริยธรรม คือ บุคคลที่กระทำสิ่งใด ๆ โดยเกิดจากเจตจำนงดี และการไม่หวังผลจากการกระทำ คำนท์ถือว่าเจตจำนงดีอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรม จะต้องเป็นอิสระจากการคำนึงถึงผลลัพธ์หรือเป้าหมายใด ๆ กล่าวคือ คุณค่าของการกระทำอันก่อกำเนิดจากเจตจำนงดีมิได้ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำนั้นเอง

⁸H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.60.

3.1.3 เจตจำนงดีเป็นความดีสูงสุด ? (Is Good Will the Highest Good?)

อาจมีคำถามว่า “ถ้าเจตจำนงดีเป็นสิ่งเดียวที่ดีโดยไม่มีเงื่อนไขหรือดีอย่างสมบูรณ์ใน ความหมายที่มันดีในทุก ๆ สภาพแวดล้อม ดังนั้น เราสามารถสรุปได้หรือไม่ว่า เจตจำนงดีเป็นความดี สูงสุด?” ก่อนอื่นเรามาดูพิจารณาคำว่า เจตจำนง (Will) ว่าในทัศนะของค่าน้ำค่านี้มีความหมาย อย่างไร ค่าน้ำที่ให้ความหมายของเจตจำนงไว้ว่า เป็นความสามารถในการใช้เหตุผลของบุคคลที่จะ ตัดสินใจว่าเขาควรจะกระทำอะไร จากความหมายของคำว่าเจตจำนงจะเห็นได้ว่า ถ้าบุคคลมี เจตจำนงชั่ว หมายความว่า บุคคลผู้นั้นใช้เหตุผลในการกระทำสิ่งที่ไม่มีความจริยธรรม หรือที่เรียกว่า การ กระทำชั่ว แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีเจตจำนงดีแสดงว่า บุคคลผู้นั้นใช้เหตุผลของตนตัดสินใจ ลงมือกระทำสิ่งที่ดีที่เรียกว่า การกระทำดี ซึ่งค่าน้ำที่ถือว่า เป็นการกระทำที่มีความจริยธรรม

ค่าน้ำที่ได้กล่าวไว้ว่า เจตจำนงดีเป็นความดีสูงสุด สำหรับค่าน้ำเจตจำนงดีเป็นสิ่งดี อย่างสมบูรณ์ มันเป็นสิ่งดีโดยไม่มีขึ้นอยู่กับสิ่งใด และที่สำคัญเจตจำนงดีเป็นมูลฐานของการกระทำดี ทั้งหมด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เจตจำนงดีเป็นแรงจูงใจของการกระทำดีทั้งหมด และยังถือว่า เจตจำนงดีเป็นหัวใจสำคัญของกฎจริยธรรมอีกด้วย

3.1.4 เจตจำนงอิสระ (Autonomy of the Will)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การกระทำที่มีความจริยธรรมต้องเกิดขึ้นจากเจตจำนงดี นอกจากนี้ค่าน้ำยังถือว่า เจตจำนงดียังต้องอยู่ในภาวะที่เรียกว่า มีอิสรภาพด้วย โดยอ้างว่าแรงขับ เคลื่อนของการกระทำมีอยู่ 2 แหล่ง⁹ คือ กลไกทางจิตวิทยา และเหตุผลบริสุทธิ์ทางปฏิบัติ (pure practical reason)

แหล่งแรก กลไกทางจิตวิทยา เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนที่มาจาก ประสบการณ์ทางผัสสะ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎสาเหตุสากลแบบจักรกลนิยม ซึ่งหมายความว่า แรงขับ เคลื่อนถูกกำหนดด้วยเหตุปัจจัยตามกฎจักรกล ดังนั้น การกระทำดังกล่าวจึงไม่เป็นอิสระ

⁹เนืองน้อย บุญยเนตร, จริยศาสตร์ตะวันตก : ค่าน้ำ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ลส์

(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 24.

แหล่งที่สอง เหตุผลบริสุทธิ์ ซึ่งในทางจริยธรรมค้ำที่ใช้คำว่า เหตุผลปฏิบัติ (practical reason) อันเป็นแรงขับเคลื่อนที่มาจากเหตุผลปฏิบัติ ซึ่งไม่ได้ตกอยู่ภายใต้กฎสากลแบบจักรกลนิยม กล่าวคือ แรงขับเคลื่อนที่มาจากแหล่งนี้เกิดจากการเห็นว่า กฎจริยธรรมเป็นสิ่งดีก่อนจึงลงมือกระทำ

ตามทัศนะของค้ำที่ คำว่าอิสรภาพหรืออิสระในทางจริยธรรม จะต้องเป็นความสามารถที่อยู่เหนือกลไกแบบจักรกลนิยม นั่นคือ อิสรภาพจะต้องมีแหล่งมาจากเหตุผลที่ไม่อิงประสบการณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อิสรภาพก็คือ ความสามารถในการกำหนดหรือปกครองตนเอง หรือความสามารถในการใช้และกระทำตามเหตุผลนั่นเอง

ค้ำที่ได้อธิบายความหมายของเจตจำนงอิสระไว้ว่า เป็นเจตจำนงทางจริยธรรม เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลผู้มีเหตุผลเท่านั้น มันเป็นอิสระจากแรงปรารถนา หรือแรงขับต่าง ๆ ซึ่งเจตจำนงนี้จะเป็นตัวกำหนด หรือจงใจให้เกิดการกระทำตามกฎจริยธรรม กล่าวคือ เจตจำนงดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า กฎจริยธรรมหรือการกระทำที่มีค่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีก่อน แล้วจึงก่อให้เกิดการกระทำตามกฎโดยมิได้คาดหวังผลลัพธ์จากการกระทำ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การกระทำที่ให้ค่าทางจริยธรรมตามความคิดของค้ำที่ ต้องเกิดจากเจตจำนงที่มีอิสรภาพ ในความหมายที่ว่าผู้กระทำจะต้องมีอิสระจากการถูกกำหนดด้วยปัจจัยของสาเหตุที่อยู่ภายนอกเหตุผล หรือความสามารถในการอยู่เหนือกลไกแบบจักรกลนิยม แต่มิได้หมายถึงว่า การกระทำนั้นเกิดขึ้นโดยไม่มีสาเหตุ กล่าวคือ การกระทำที่เป็นอิสระในความหมายทางจริยธรรมในทัศนะของค้ำที่ เป็นการกระทำที่เป็นอิสระ ซึ่งอธิบายได้ด้วยสาเหตุที่อยู่เหนือประสบการณ์ หรือเหตุผลปฏิบัตินั่นเอง

3.1.5 เจตจำนงดีกับหน้าที่ (The Good Will and Duty)

เมื่อพูดถึงเจตจำนงดีตามทัศนะของค้ำที่ จะเกี่ยวข้องไปถึงแนวความคิดที่เรียกว่า "หน้าที่" (duty)¹⁰ โดยค้ำที่นิยามคำว่า หน้าที่ ไว้ว่า หน้าที่ในทางจริยธรรมเป็นความจำเป็นของมนุษย์ที่จะต้องเคารพกฎ

¹⁰Balbir Singh, Kant's Ethics of Practical Reason (Delhi : Educational Publishers), p.53.

แนวความคิดเรื่องหน้าที่ เป็นแนวความคิดที่ได้มาจากเหตุผลปฏิบัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำที่มาจากหน้าที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยศัพท์ทางประสบการณ์ ค่าน้ำพยายามแสดงให้เห็นว่า ความคิดเรื่องหน้าที่ไม่สามารถลดทอนไปสู่ระดับประสบการณ์ แต่มันเป็นความจำเป็น (necessity)¹¹ ของธรรมชาติมนุษย์และเป็นอิสระจากอิทธิพลของประสบการณ์ด้วย

ในเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์ เรามีแหล่งของความปรารถนาอยู่สองแหล่ง นั่นคือ แรงโน้มหรือแรงขับ (inclination)¹² และเหตุผลปฏิบัติ ซึ่งเป็นแรงปรารถนาที่เกิดจากเจตจำนงดี ในขณะที่เราพยายามต่อสู้กับแรงขับ เจตจำนงดีจะแสดงออกในรูปของความมีสำนึกในหน้าที่ กล่าวคือ เราจะกระทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ มิได้กระทำจากแรงขับ อันเกิดจากความต้องการในผลประโยชน์ ดังนั้น การกระทำที่มีค่าทางจริยธรรมสำหรับค่าน้ำ จะต้องเกิดจากการมีระหว่างแรงขับกับความสำนึกในหน้าที่ดังกล่าว

3.2 ทักษะในเรื่องหน้าที่ (Duty)

3.2.1 ลักษณะของหน้าที่ (The Nature of Duty)

“หน้าที่” ในทักษะของค่าน้ำที่มีได้หมายถึง หน้าที่ทั่วไปที่เรามักเข้าใจกัน ค่าน้ำได้อธิบายความคิดเรื่องหน้าที่ไว้ดังนี้ “หน้าที่เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้มีเหตุผลพึงกระทำต่อกัน มันเป็นหน้าที่ในทางจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเคารพกฎจริยธรรม”¹³ กล่าวคือ เราเห็นว่ากฎจริยธรรมเป็นสิ่งที่ดี เราจึงเกิดความรู้สึกเคารพในกฎนี้แล้วจึงเกิดสำนึกที่เรียกว่า สำนึกในหน้าที่อันก่อให้เกิดการกระทำตามกฎ ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ดี หรือมีค่าทางจริยธรรม ค่าน้ำได้พูดถึงการกระทำอีกแบบหนึ่งที่มีค่าว่า หน้าที่ เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ไม่จัดว่าเป็นการกระทำที่มีค่าจริยธรรม นั่นคือ การกระทำที่สอดคล้องกับหน้าที่ (done accords with duty) ซึ่งเป็น การกระทำที่บังเอิญตรงกับหน้าที่แต่ไม่ได้มีเจตจำนงกระทำเพื่อหน้าที่อย่างแท้จริง

¹¹Balbir Singh, Kant's Ethics of Practical Reason (Delhi : Educational Publishers), p.55.

¹²R.K. Gupta, Towards Purity of Morals (Delhi : Pragati Publications, 1985), p.23.

¹³Balbir Singh, Kant's Ethics of Practical Reason (Delhi : Educational Publishers), p.53.

3.2.2 แรงจูงใจของหน้าที่ (The Motive of Duty)

“การกระทำของมนุษย์ที่จัดว่าเป็น การกระทำที่ดีทางจริยธรรม (morally good) มิใช่เกิดจากการกระทำตามแรงโน้มหรือแรงขับ (inclination) และมีใช้การกระทำที่เกิดจากความเห็นแก่ประโยชน์ตน (self – interest) แต่เป็นการกระทำอันเนื่องมาจากสำนึกในหน้าที่ (done for the sake of duty)”¹⁴ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นประพจน์ (proposition) ที่เกี่ยวกับหน้าที่ข้อที่หนึ่ง ตามความคิดของคานท์

การกระทำที่แม้จะดูเหมือนกระทำตามหน้าที่ แต่เมื่อพิจารณาแล้วมิได้เกิดจากสำนึกในหน้าที่อย่างแท้จริง เพียงแต่บังเอิญสอดคล้องกับหน้าที่เท่านั้น การกระทำดังกล่าว คานท์ถือว่ามิใช่การกระทำที่ดี คานท์ยกตัวอย่างเรื่อง พ่อค้าขายของชำ (shopkeeper)¹⁵ กล่าวคือ พ่อค้าตั้งราคาขายสินค้าสำหรับลูกค้าทุก ๆ คน แม้แต่เด็กก็สามารถซื้อสินค้าของเขาได้ พ่อค้าซื่อสัตย์ต่อลูกค้าเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ในระยะยาว เพราะถ้าพ่อค้าไม่ซื่อสัตย์ ในอนาคตพ่อค้าผู้นี้จะไม่สามารถขายสินค้าได้เลย การที่พ่อค้าสังเกตเห็นว่า เมื่อมีความซื่อสัตย์เพื่ออนาคตจะได้มีลูกค้ามาซื้อสินค้ามากขึ้น การกระทำดังกล่าวสำหรับคานท์ถือว่าเป็นการกระทำที่มีใช้เกิดจากสำนึกในหน้าที่ มันเป็นเพียงการกระทำที่บังเอิญสอดคล้องกับหน้าที่เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นเพียงความรอบคอบ (prudence) หรือความเห็นแก่ประโยชน์ตนนั่นเอง

อนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การกระทำอันเกิดจากแรงจูงใจจากแรงขับประการเดียวในทัศนะของคานท์ การกระทำดังกล่าวไม่มีค่าทางจริยธรรม แต่ถ้าเป็นการกระทำที่เกิดจากแรงจูงใจ หรือสำนึกในหน้าที่เพียงประการเดียว จึงจะเรียกได้ว่ามีค่าทางจริยธรรมอย่างแน่นอน แต่มีอีกกรณีหนึ่ง กล่าวคือ มีการกระทำบางอย่างอาจเกิดจากแรงจูงใจทั้งสอง นั่นคือ เป็นการกระทำที่เกิดจากแรงขับและสำนึกในหน้าที่ด้วย การกระทำนี้จะมีค่าจริยธรรม ก็ต่อเมื่อแรงจูงใจหรือสำนึกในหน้าที่ สามารถควบคุมแรงขับได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การกระทำที่มีค่าจริยธรรมสำหรับคานท์จะต้องเกิดจากสำนึกในหน้าที่เป็นตัวหลักนั่นเอง

¹⁴H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.19.

¹⁵Ibid., p.63.

จะขอยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้างต้น ดังนี้ นักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ สงเคราะห์ช่วยเหลือ ผู้ที่ด้อยโอกาสหรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ สมมติว่า นาย ก เป็นนักสังคม สงเคราะห์ ถ้า นาย ก กระทำตามสำนึกในหน้าที่ กล่าวคือ ช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือด้อยโอกาส การ กระทำนี้ถือได้ว่ามีค่าทางจริยธรรม แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้า นาย ก มิได้กระทำการช่วยเหลือผู้ด้อย โอกาสตามหน้าที่ การกระทำนี้จัดว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรม แต่ถ้า นาย ก ช่วยเหลือ ผู้ยากไร้จากแรงจูงใจสองอย่าง คือ นาย ก เกิดความเมตตาสงสารผู้ด้อยโอกาสจึงช่วยเหลือ ซึ่งความ เมตตาสงสารถือได้ว่าเป็นแรงโน้มหรือแรงขับ และในขณะที่ นาย ก ได้ช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือด้อย โอกาส นาย ก ก็กระทำเนื่องจากมีสำนึกในหน้าที่ด้วยเช่นกัน ในทัศนะของค่าน้ำ การกระทำที่ เกิดจากแรงจูงใจทั้งสองอย่าง จะมีค่าทางจริยธรรมก็ต่อเมื่อแรงจูงใจอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ต้องมี มากเพียงพอที่จะควบคุมแรงขับหรือแรงปรารถนานั้นได้

กล่าวโดยสรุปในประเด็นเรื่องหน้าที่ จะเห็นได้ว่า ค่าน้ำที่ได้ตระหนักถึงการกระทำสาม ประเภทที่เกี่ยวข้องกับค่าน้ำหน้าที่ คือ 1. การกระทำอันเกิดจากแรงขับเพียงประการเดียว 2. การ กระทำอันเกิดจากการหวังผลหรือตั้งเป้าหมายไว้ในระยะยาว ซึ่งค่าน้ำเรียกว่า ความรอบคอบ หรือ บังเอิญสอดคล้องกับหน้าที่ และ 3. การกระทำอันเกิดจากแรงจูงใจจากสำนึกในหน้าที่

ดังนั้น สำหรับค่าน้ำ การกระทำประเภทที่สามเท่านั้นที่มีค่าจริยธรรม ส่วนการกระทำ ประเภทที่หนึ่งและสองเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าจริยธรรมแต่อย่างใด ค่าน้ำได้ยกตัวอย่างของการ กระทำอย่างหนึ่ง นั่นคือ ความเห็นใจ (sympathy) ตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป ความเห็นใจที่ เกิดจากแรงขับ หรือแรงโน้มตามธรรมชาติดูจะมีค่ามากกว่าความเห็นใจเพียงเพราะว่ามันเป็นเพียง หน้าที่ แต่สำหรับค่าน้ำ เขาถือว่าความเห็นใจที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่เท่านั้นจึงจะมีค่าทางจริยธรรม ดังที่ค่าน้ำกล่าวว่า “มนุษย์จะมีค่าทางจริยธรรม ถ้าเขากระทำสิ่งดีมิใช่จากแรงขับหรือแรงโน้ม แต่ต้อง กระทำจากสำนึกในหน้าที่”¹⁶

¹⁶H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals*

(Delhi : B.I.Publications, 1979), p. 19.

3.2.3 หลักการของหน้าที่ (The Formal Principle of Duty)

“ประพจน์เรื่องหน้าที่ข้อที่สอง กล่าวไว้ว่า การกระทำที่เกิดจากหน้าที่มีค่าจริยธรรมในตัวเอง มิใช่มีค่าจากผลลัพธ์ที่ได้รับ แต่เป็นการกระทำที่มีค่าจากคติบท (maxim) ดังนั้น ค่าของการกระทำมิได้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการกระทำ แต่ขึ้นอยู่กับหลักการของเจตจำนง (principle of volition)”¹⁷

คำานที่ให้ความหมายของคติบท ไว้ว่า คติบทเป็นหลักอัตวิสัยแห่งเจตจำนง (a subjective principle of volition)¹⁸ กล่าวคือ เป็นหลักของการกระทำที่เกิดจากเจตจำนงของผู้กระทำที่มีแรงจูงใจ อันเกิดจากสำนึกในหน้าที่อย่างแท้จริง จึงจะเรียกการกระทำนั้นได้ว่าเป็นการกระทำดี มันเป็นการกระทำที่กระทำขึ้นโดยไม่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือผลที่ตั้งไว้แต่อย่างใด ในประเด็นนี้คำานที่ได้พูดถึง หลักการก่อนประสบการณ์ (a priori principle) และหลักการหลังประสบการณ์ (a posteriori principle) คำานที่ถือว่า หลักการที่ก่อให้เกิดเจตจำนงดี อันนำไปสู่การกระทำที่มีค่าจริยธรรมจะต้องเป็นหลักการก่อนประสบการณ์หรือที่คำานที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการที่ไม่มีเงื่อนไข (formal principle) ซึ่งต่างจากหลักการหลังประสบการณ์ ซึ่งคำานที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักการที่มีเงื่อนไข (material principle) ซึ่งในทัศนะของคำานที่ การกระทำที่เกิดจากหลักการประการหลังมิก่อให้เกิดการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรมใด ๆ เลย

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปว่า คติบทหรือหลักการที่ให้ค่าจริยธรรมแก่การกระทำ เป็นหลักการก่อนประสบการณ์อันเกิดจากเหตุผลปฏิบัติที่คำานที่ถือว่าเป็นเหตุผลทางจริยธรรม อันหมายถึง เหตุผลที่สร้างเจตจำนงดี ซึ่งก่อให้เกิดสำนึกในหน้าที่ อันเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดการกระทำที่ดี โดยการกระทำดังกล่าวมิได้คาดหวังผลใด ๆ ส่วนคติบทหรือหลักการที่มีให้ค่าจริยธรรมแก่การกระทำ คือ หลักการหลังประสบการณ์ กล่าวคือ เป็นหลักการที่ได้มาหลังจากมีประสบการณ์แล้ว อันเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดการกระทำที่มุ่งหวังผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดว่ามีไม่เกิดจากแรงจูงใจจากสำนึกในหน้าที่ ดังนั้น จึงมิใช่การกระทำที่ดี หรือมีค่าทางจริยธรรม

¹⁷H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I.Publications, 1979), p.65.

¹⁸John Kemp, *The Philosophy of Kant* (Bristol : Thoemmes Press, 1993), p.59.

3.2.4 ความเคารพกฎ (Reverence for the Law)

หน้าที่ คือ ความจำเป็นที่จะต้องเคารพกฎ¹⁹ นี่คือความหมายของหน้าที่ตามความคิดของคานท์ ก่อนที่จะพูดเรื่องความเคารพกฎ ประเด็นที่ควรพิจารณาก่อนคือ กฎที่ว่านี้ คืออะไร กฎที่ว่านี้คือ กฎจริยธรรม (Moral Law) ประเด็นเรื่องความเคารพกฎนี้คานท์ถือว่าเป็นประพจน์ข้อที่สามของหน้าที่

คานท์ถือว่า การกระทำอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นอันมีสาเหตุมาจากความเคารพกฎ ซึ่งลักษณะของกฎจริยธรรม คานท์อธิบายไว้ดังนี้

1. การกระทำที่มีค่าจริยธรรมจะต้องเกิดจากสำนึกในหน้าที่
2. ค่าจริยธรรมของการกระทำอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่อยู่ที่การกระทำนั้น ๆ ได้กระทำตามหลักการของเจตจำนงดีหรือไม่
3. การกระทำที่มีค่าจริยธรรมอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ คือ ความจำเป็นที่จะต้องเคารพในกฎจริยธรรม

จากลักษณะของกฎจริยธรรมดังกล่าว จะเห็นว่ามีเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดระหว่างกฎจริยธรรมและหน้าที่ และคานท์ถือว่า มนุษย์มีความสามารถที่จะรู้กฎจริยธรรมได้ อันเนื่องมาจากมนุษย์มีเหตุผลปฏิบัติ ซึ่งเป็นสมรรถภาพสำคัญในการเข้าไปสัมผัสกับความรู้อิงกฎโดยตรง และการรู้กฎจริยธรรมทำให้เกิดความรู้สึกเคารพกฎโดยจงใจให้กระทำตามกฎนั้น ก็หมายความว่ามนุษย์เรามีธรรมชาติเป็นคนดีอยู่ในตัว เพียงแต่ความรู้สึกเคารพกฎจะเข้มข้นพอที่จะเอาชนะแรงขับได้หรือไม่ ดังที่คานท์กล่าวว่า

“ความจำเป็นของการกระทำอันเนื่องมาจากความเคารพในกฎ อาจมีแรงขับหรือแรงโน้ม ที่ทำให้ข้าพเจ้ากระทำการเพื่อเป้าหมายหรือผลของการกระทำ แต่ข้าพเจ้าไม่กระทำตามแรงขับอันมุ่งหวังผล เพราะมันมิใช่กิจกรรมของเจตจำนง”²⁰

สำหรับคานท์ เขาไม่ให้ความสำคัญกับแรงขับใด ๆ เพราะเขาถือว่า แรงขับนี้ไม่สามารถก่อให้เกิดการกระทำที่มีค่าจริยธรรมได้ คานท์ไม่เคารพแรงขับหรือแรงโน้มใด ๆ ไม่ว่าจะเป็แรงโน้ม

¹⁹H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.66.

²⁰Ibid.

ของตนเองหรือผู้อื่น คำนึงถึงว่ามีสิ่งหนึ่งที่มีได้อยู่ภายใต้แรงขับ แต่มันมีอำนาจเหนือแรงขับ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เราเคารพและบัญญัติได้ นั่นคือกฎ ในทัศนะของคานท์ หน้าที่ได้ขจัดอิทธิพลของแรงขับที่จะกระทำการโดยมุ่งหวังผลใด ๆ ออกไป เหลือเพียงความสำนึกในหน้าที่ในการกระทำตามกฎเท่านั้น

ดังนั้น สำหรับคานท์ค่าทางจริยธรรมของการกระทำ มิได้ขึ้นอยู่กับผลที่เราคาดหมายและไม่ขึ้นอยู่กับการกระทำอันเกิดจากแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการคาดหวังผลของการกระทำ ฉะนั้นความดีจึงเกิดขึ้นได้จากการมีสำนึกในหน้าที่และการเคารพกฎเท่านั้น ดังที่คานท์กล่าวไว้ว่า

“ความดีสูงสุดหรือความดีที่ปราศจากเงื่อนไขสามารถค้นพบได้ในตัวกฎ ไม่มีสิ่งใดนอกจากความสำนึกเรื่องกฎ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในมนุษย์ผู้มีเหตุผลเท่านั้น”²¹

การอ้างเหตุผลของคานท์ในประเด็นของความเคารพกฎ สรุปได้ว่า ถ้าเรารับว่าหลักการที่ก่อให้เกิดการกระทำดี เป็นหลักการที่เรียกว่า หลักการที่ไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ เป็นหลักการของเหตุผลปฏิบัติ อันมิได้ถูกกำหนดจากแรงปรารถนาหรือแรงขับใด ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มันเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากหลักการอันเกิดมาจากความบริสุทธิ์ของเหตุผล ที่มีได้คำนึงถึงผลลัพธ์อันเป็นหลักการที่มีเงื่อนไข นอกจากนี้ คานท์ยังอ้างเหตุผลสนับสนุนอีกว่า มนุษย์มีความอ่อนแอมีอยู่ภายใต้แรงขับ โดยมีความโน้มเอียงที่จะกระทำการอันเต็มไปด้วยผลประโยชน์แห่งตน ด้วยสาเหตุดังกล่าวกฎจริยธรรมจะเกิดขึ้นในตัวเราในฐานะเป็นหน้าที่ หรือเป็นกฎที่คอยบังคับให้เรากระทำตาม ในแง่นี้กฎดังกล่าวจะทำให้เกิดความรู้สึกที่คล้ายคลึงกับความกลัวอันเนื่องมาจากว่า กฎสั่งให้เราไม่ยอมรับในแรงปรารถนาหรือแรงขับ คานท์ถือว่า กฎจริยธรรมเป็นกฎที่ผู้มีเหตุผลต้องยอมรับ เพื่อนำมากำหนดการกระทำของตน ความรู้สึกที่ซับซ้อนดังกล่าว คือ ความเคารพกฎซึ่งเป็นความรู้สึกที่ให้ค่าแก่การกระทำที่ปราศจากเงื่อนไขใด ๆ

ความคิดเรื่องการเคารพกฎ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทฤษฎีจริยศาสตร์ของคานท์ เพราะว่าคานท์พยายามแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจและความรู้สึกทางจริยธรรมไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกฎเหตุวิสัยแบบจักรกลนิยม ดังนั้น การแสดงให้เห็นว่า การกระทำจากสำนึกในหน้าที่ หมายถึงการกระทำอันเนื่องมาจากสาเหตุแห่งความรู้สึกเคารพกฎ ก็จะทำให้กฎจริยธรรมดังกล่าวคงความ

²¹H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysics of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.66.

เป็นปรนัยได้ (objective)²²

3.3 สูตรของคำสั่งเด็ดขาด (The Formulation of the Categorical Imperative)

ค่าน้ำที่ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า คำสั่งเด็ดขาดเป็นคำสั่งที่ได้มาจากเหตุผลบริสุทธิ์ทางปฏิบัติ (pure practical reason) ซึ่งเป็นเหตุผลที่มีก่อนประสบการณ์ (a priori) หรือเป็นความรู้ที่อยู่เหนือประสบการณ์อันปราศจากเงื่อนไข เพราะประสบการณ์ของมนุษย์เรามีจำกัด และติดอยู่กับเงื่อนไขของความปรารถนาหรือแรงขับ ส่วนความคิดเกี่ยวกับกฎจริยธรรมเป็นความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของประสบการณ์ ด้วยเหตุนี้ ความคิดเรื่องกฎจริยธรรมดังกล่าวจึงต้องมาจากเหตุผลบริสุทธิ์ ซึ่งในทางจริยธรรม ค่าน้ำเรียกว่า เหตุผลบริสุทธิ์ทางปฏิบัติ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า เหตุผลปฏิบัติ (practical reason)

ในทัศนะของค่าน้ำเหตุผลที่อยู่เหนือประสบการณ์ หรือเหตุผลปฏิบัติดังกล่าว มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของเขา ทั้งนี้เพราะว่า การใช้เหตุผลในทางจริยธรรมเป็นการใช้เหตุผลในการพิจารณาดัดสินสิ่งที่มีมนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติ หรือการกระทำตามกฎจริยธรรมอันเป็นกฎที่สมบูรณ์ ปราศจากเงื่อนไขโดยค่าน้ำได้สร้างสูตรของกฎจริยธรรมหรือคำสั่งเด็ดขาด²³ ดังนี้

1. สูตรแห่งกฎสากล (The Formula of Universal Law)
2. สูตรแห่งกฎธรรมชาติ (The Formula of the Law of Nature)
3. สูตรแห่งความเป็นเป้าหมายในตนเอง (The Formula of the End in Itself)
4. สูตรแห่งความมีอิสระแก่ตน (The Formula of Autonomy)
5. สูตรแห่งอาณาจักรเป้าหมาย (The Formula of Kingdom of Ends)

3.3.1 สูตรแห่งกฎสากล (The Formula of Universal Law)

ค่าน้ำเขียนทฤษฎีทางจริยศาสตร์ เพื่อค้นหาหลักสูงสุดทางจริยธรรม โดยเขาแสดงให้เห็นว่า มนุษย์เรามีพันธะที่จะต้องกระทำตามกฎ ซึ่งในที่สุดค่าน้ำได้แสดงกฎจริยธรรมออกเป็นสูตร

²²เนื่องน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์ตะวันตก : ค่าน้ำ มิลล์ ฮอบส์ ฟอร์ดส์ ชาร์ท (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 47.

²³R.K. Gupta, Towards Purity of Morals (Delhi : Pragati Publications, 1985), p.34.

ทั้งหมดห้ารูปแบบ โดยเริ่มจากรูปแบบของกฎสากลเป็นรูปแบบแรก ข้อความสำคัญเกี่ยวกับกฎสากลมีอยู่ว่า

“แต่กฎที่ว่านี้เป็นกฎชนิดใด อะไรคือกฎที่ก่อให้เกิดเจตจำนงที่ปราศจากการคำนึงถึงผลเกิดขึ้น ในสภาพเช่นนี้เท่านั้นจึงจะถือได้ว่า เจตจำนงนี้ดีโดยปราศจากเงื่อนไข เนื่องจากข้าพเจ้าได้ถอนเอาแรงกระตุ้น ซึ่งเกิดจากการทำตามกฎอื่น ๆ ออกหมดแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะเป็นหลักการของเจตจำนง นอกจากความสอดคล้องอย่างสากลของการกระทำกับกฎที่ว่ามัน กล่าวคือ ข้าพเจ้าไม่ควรกระทำการใด ๆ ในลักษณะที่ว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถจะจงใจให้คติบทของข้าพเจ้าเป็นกฎสากล โดยไม่ยอมรับกฎหนึ่งกฎใดโดยเฉพาะที่จะใช้เป็นการกระทำ ก็เพียงพอที่จะเป็นหลักการของเจตจำนง”²⁴ หรือที่คานท์กล่าวอย่างสั้น ๆ ว่า

“จงกระทำการใด ๆ บนหลักการที่ท่านสามารถจงใจให้คติบทของท่าน ในขณะที่เดียวกันเป็นกฎสากลได้”²⁵

คานท์เรียกกฎรูปแบบแรกนี้ว่า เป็นหลักการของเจตจำนงเสรี (principle of the autonomy of the will) กล่าวคือ กฎนี้เป็นกฎที่ผู้กระทำให้เราทำตาม โดยลักษณะที่ว่าคติบท (maxim) ในการกระทำของเราสามารถเป็นกฎสากลได้ โดยผู้ที่กระทำตามกฎเป็นผู้มีเจตจำนงที่อยู่ในสภาวะที่เรียกว่า มีเสรี

ตัวกฎมิได้มีเนื้อหาเฉพาะ เพียงแต่ให้เราดูว่าเราสามารถจงใจให้หลัก หรือคติบทเป็นกฎสากลได้หรือไม่เท่านั้น ข้อความในกฎมีสองข้อความย่อย คือ ข้อความแรกให้เรากระทำการตามหลักการ หรือคติบทที่เป็นอัตนัย ข้อความที่สอง จำกัดให้เรากระทำการแต่เฉพาะตามหลักที่เราสามารถจงใจในเวลาเดียวกันให้เป็นกฎสากลได้ ข้อความส่วนที่สองนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการทดสอบความเป็นสากลของหลัก²⁶

²⁴H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.67.

²⁵Carl J. Friedrich, *The Philosophy of Kant* (New York : The Modern Library, 1949), p.170.

²⁶เนืองน้อย บุญยเนตร, *จริยศาสตร์ตะวันตก : คานท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ลส์* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 51 – 52.

จากข้อความสำคัญของกฎสากล อาจจะกล่าวแยกเป็นประเด็นได้ คือ ก. เป็นกฎที่มาจากแนวความคิดเรื่องหน้าที่ในฐานะเป็นความจำเป็น (necessitation) ของการกระทำตามคติบท ซึ่งเราสามารถจงใจในขณะเดียวกันให้เป็นกฎสากลได้ ข. เป็นกฎที่มาจากแนวความคิดเรื่องคำสั่ง ในฐานะเป็นสูตรของความจำเป็นในหน้าที่ ทั้งหมดนี้เป็นสูตร (formulation) ที่แสดงออกในรูปของคำสั่งเด็ดขาดของความจำเป็นในหน้าที่ ในลักษณะของความเป็นสากลของคติบท²⁷

ในทัศนะของค่าน้ำ กฎจริยธรรมจะต้องเป็นกฎที่มีลักษณะสากล กล่าวคือ เป็นกฎที่ใช้ได้กับทุกคน มันเป็นกฎที่ทุกคนจะต้องกระทำตามในฐานะเป็นมนุษย์ ค่าน้ำถือว่าในการกระทำทุกอย่าง เราจะต้องมีหลักการหรือคติบทอยู่ในใจ แต่ถ้าการกระทำบางอย่างเราไม่สามารถจงใจให้คติบทของการกระทำในขณะนั้น ๆ เป็นกฎสากลได้ สำหรับค่าน้ำเป็นการกระทำที่ผิด หรือเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรมนั่นเอง การที่เราจะรู้ว่าคติบทหรือหลักในการกระทำใดมีความเป็นสากลหรือไม่ ค่าน้ำบอกว่า จะต้องมีการทดสอบความเป็นสากลของหลักดังกล่าว ซึ่งการทดสอบนี้เป็น การหาความคงเส้นคงวา (consistency) ทางตรรกะ นั่นคือ การที่กฎบอกให้กระทำตามหลักสากล โดยให้เรากระทำตามหลักที่สามารถกระทำได้โดยไม่ขัดแย้งกับความเป็นกฎสากล

3.3.2 สูตรแห่งกฎธรรมชาติ (The Formula of the Law of Nature)

ค่าน้ำได้พูดถึงกฎจริยธรรมในรูปแบบนี้ไว้ว่า

“ท่านไม่ควรกระทำการใด ๆ ในลักษณะที่ว่าท่านไม่สามารถแสดงเจตจำนงให้คติบทของท่านเป็นกฎสากลแห่งธรรมชาติได้”²⁸

กฎจริยธรรมรูปแบบนี้เป็นส่วนขยายความของสูตรกฎสากล โดยรูปแบบนี้กล่าวถึงกฎธรรมชาติ (a law of nature) ค่าน้ำอธิบายว่า กฎสากลในทางจริยธรรมมีความคล้ายคลึงกับกฎสากลของธรรมชาติ กฎธรรมชาติหมายถึง กฎแห่งเหตุและผล อย่างไรก็ตาม สำหรับค่าน้ำกฎธรรมชาติมีลักษณะเป็นกฎที่มีจุดมุ่งหมาย ตัวอย่างเช่น ธรรมชาติของมนุษย์มีจุดมุ่งหมายที่เรียกว่าอาณาจักรแห่งธรรมชาติ (a kingdom of nature) ค่าน้ำถือว่า มนุษย์ที่จัดได้ว่าเป็นมนุษย์ที่ดี ไม่ใช่

²⁷R.K. Gupta, *Towards Purity of Morals* (Delhi : Pragati Publications, 1985), p.35.

²⁸Walter Kaufmann, *Philosophic Classics Bacon to Kant* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1968), p.498.

เพราะ มนุษย์ผู้นั้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยกิเลส (passion) หรือความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (self – interest) แต่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากหลักหรือกฎสากล ซึ่งหลักหรือกฎนี้จะต้องสมเหตุสมผลกับทุก ๆ คน ซึ่งค่าน้ำเห็นว่าเป็นสาระสำคัญในทางจริยธรรม

ค่าน้ำกล่าวว่า ถ้าเราจะทดสอบหลักหรือคติของเราว่าเป็นกฎสากลแห่งธรรมชาติหรือไม่ กระทำได้โดยการพิจารณาให้เห็นถึงความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างวัตถุประสงค์ของปัจเจกบุคคลกับคนส่วนรวม ถ้าสามารถปฏิบัติตามข้างต้นได้ก็จัดได้ว่าหลักหรือคติเหล่านั้น ๆ เป็นกฎสากลได้ และค่าน้ำเชื่อว่าการประยุกต์ใช้การทดสอบดังกล่าวจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าปราศจากความรู้ทางผัสสะ (empirical knowledge) ซึ่งเขายอมรับค่าน้ำนี้ในตัวอย่างของเขา ดังนี้

ตัวอย่าง (Illustrations)

ค่าน้ำยกตัวอย่างของการประยุกต์ใช้คำสั่งเด็ดขาด หรือกฎจริยธรรมออกมาในรูปของหน้าที่ (duty) โดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างหน้าที่ต่อตนเอง (duties towards oneself) กับหน้าที่ต่อผู้อื่น (duties towards others) และนอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างหน้าที่สมบูรณ์ (perfect duties) กับหน้าที่ไม่สมบูรณ์ (imperfect duties) จากลักษณะของหน้าที่ข้างต้นจึงจัดประเภทของหน้าที่ได้ 4 ประเภท²⁹ คือ

1. หน้าที่สมบูรณ์ต่อตนเอง (perfect towards oneself)
2. หน้าที่สมบูรณ์ต่อผู้อื่น (perfect towards others)
3. หน้าที่ไม่สมบูรณ์ต่อตนเอง (imperfect towards oneself)
4. หน้าที่ไม่สมบูรณ์ต่อผู้อื่น (imperfect towards others)

ดูเหมือนว่าค่าน้ำจะมีความเชื่ออยู่ในใจว่า ถ้าบุคคลมีหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในการกระทำตามคำสั่งเด็ดขาด บุคคลผู้นั้นจะต้องกระทำตามกฎอย่างสม่ำเสมอเมื่อโอกาสอำนวย ค่าน้ำยกตัวอย่าง เรื่องการฆ่าตัวตาย (commit suicide) ซึ่งตามทัศนะของค่าน้ำ เขาถือว่าการฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ผิดหรือไม่มีค่าทางจริยธรรม ถ้าบุคคลละเว้นการฆ่าตัวตาย จึงจะจัดได้ว่าบุคคลนั้นกระทำตามหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีหน้าที่ไม่สมบูรณ์ในการกระทำ

²⁹Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.106.

อย่างหนึ่ง อย่างน้อยบางครั้งเขาก็กระทำเมื่อมีโอกาส โดยคำนึงถึงตัวอย่าง เรื่องการช่วยเหลือผู้อื่น (help others) ซึ่งต่อไปนี้จะขอกล่าวรายละเอียดในแต่ละตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การฆ่าตัวตาย

คำสอนอธิบายถึง ภาวะยากไร้ของคนที่จะฆ่าตัวตาย สำหรับคำสอนที่การกระทำทุกอย่างจะต้องมีคติบท ในกรณีนี้อาจมีคติบทว่า “ด้วยความรักตัวเอง ฉันมีกฎอยู่ว่าถ้าฉันพบสิ่งชั่วร้ายมากกว่าความพึงพอใจ ฉันจะฆ่าตัวตาย” อาจกล่าวในอีกรูปแบบหนึ่งได้ว่า

ก. เมื่อใดการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป นำมาซึ่งความเจ็บปวดมากกว่าความพึงพอใจ ฉันควรจะฆ่าตัวตาย

ซึ่งสามารถเขียนให้อยู่ในรูปทั่วไป ดังนี้

ข. เมื่อใดก็ตามการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป นำมาซึ่งความเจ็บปวดมากกว่าความพึงพอใจ มนุษย์ควรจะฆ่าตัวตาย

ซึ่งสามารถเขียนให้อยู่ในรูปข้อถกเถียง (argument) ได้ดังนี้

1. ข. ไม่สามารถเป็นกฎสากลได้
2. ถ้า ข. ไม่สามารถเป็นกฎสากลได้ละก็ ผู้กระทำตาม ข. ก็จะไม่สามารถแสดงเจตจำนงให้ ก. เป็นกฎสากลอย่างคงเส้นคงวา (consistency) ได้
3. ก. จะเป็นการถูกต้องทางจริยธรรมก็ต่อเมื่อผู้กระทำ ก. สามารถแสดงเจตจำนงได้ว่า ข. เป็นกฎสากล
4. ดังนั้น ก. ไม่ใช่ความถูกต้องทางจริยธรรม

หมายเหตุ ก. คือ หลักหรือคติบท (maxim) ของแต่ละคน

ข. คือ กฎสากล

ข้อ 1, 2 และ 3 เป็นข้ออ้าง (premise)

ข้อ 4 เป็นข้อสรุป (conclusion)

จะเห็นได้ว่า ความคิดเรื่องการฆ่าตัวตาย ไม่สามารถนำมาใช้เป็นกฎในทางจริยธรรมได้ ดังที่คานท์กล่าวว่า

“มันเป็นการแน่ชัดว่า ในระบบธรรมชาติ การทำลายชีวิตเป็นความขัดแย้งตนเอง (contradict itself) และด้วยเหตุนี้ การทำลายชีวิตจึงไม่มีอยู่ในระบบธรรมชาติ ดังนั้น หลักหรือ

คติบทนี้จึงไม่สามารถถือได้ว่าเป็นกฎสากลแห่งธรรมชาติ (a universal law of nature)³⁰

ตัวอย่างที่ 2 สัญญาหลอกหลวง

คำนพสมมติว่า มีบุคคลคนหนึ่งมีปัญหาเรื่องการเงิน จึงตัดสินใจกู้ยืมเงิน โดยการขอยืมเงินจากเพื่อน โดยเขาตระหนักดีว่า เขาไม่สามารถจะจ่ายเงินคืนได้ แต่ถ้าเขาไม่สัญญาว่าจะคืนเงิน เพื่อนของเขาคงจะไม่ให้ยืม ดังนั้น เขาจึงโกหกโดยให้สัญญาหลอกหลวงเพื่อจะได้เงินมา โดยเขาตั้งหลักหรือคติบทไว้ว่า

ก. เมื่อฉันต้องการเงินและสามารถได้มาด้วยสัญญาหลอกหลวงล่ะก็ ฉันควรจะขอยืมเงินและให้สัญญาหลอกหลวง โดยการโกหกว่าจะคืนเงินทั้ง ๆ ที่ฉันรู้ตัวดีว่า ฉันไม่สามารถหาเงินมาคืนได้

เมื่อนำคติบทดังกล่าวมาเขียนในรูปทั่วไปได้ดังนี้

ข. เมื่อใดก็ตาม บุคคลใดต้องการเงิน และสามารถขอยืมเงิน โดยการให้สัญญาหลอกหลวงล่ะก็ เขาควรขอยืมเงินและสัญญาว่าจะจ่ายทั้ง ๆ ที่เขารู้ดีว่า เขาไม่สามารถหาเงินมาจ่ายคืนได้

เมื่อนำมาเขียนในรูปข้อถกเถียง (argument) ได้ดังนี้

1. ข. ไม่สามารถเป็นกฎสากลได้
2. ถ้า ข. ไม่สามารถเป็นกฎสากลได้ล่ะก็ ฉันก็ไม่สามารถแสดงเจตจำนงให้ ข. เป็นกฎสากลได้

3. ก. จะถูกต้อง ก็ต่อเมื่อฉันสามารถแสดงเจตจำนงได้ว่า ข. เป็นกฎธรรมชาติ (a law of nature)

4. ดังนั้น ก. ไม่ใช่คติบทที่ถูกต้อง³¹

³⁰H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.85.

³¹Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.110.

คำถามที่สรุปว่า คติบทตามข้อ ก. ไม่สามารถใช้เป็นหลักหรือคติบทได้ อันเนื่องจากว่า คติบทดังกล่าวไม่สามารถเป็นกฎสากลแห่งธรรมชาติได้ ดังที่คำถามที่กล่าวไว้

“ข้าพเจ้าพอใจหรือไม่ที่จะให้คติบทของข้าพเจ้าเป็นกฎสากลสำหรับข้าพเจ้า และคนอื่น ๆ ข้าพเจ้ากล่าวกับตนเองได้หรือไม่ว่า ผู้ใดก็ตามที่ไม่มีทางเลือกอื่นที่จะแก้ปัญหาคความยุ่งยาก ก็จงให้สัญญาหลอกหลวง ข้าพเจ้าเห็นได้ทันทีว่า ข้าพเจ้าโกหกได้แต่ไม่สามารถแสดงเจตจำนงให้การโกหกเป็นกฎสากลได้ เพราะถ้ามีกฎสากลดังกล่าว คำสัญญาก็จะเกิดขึ้นไม่ได้”³²

อาจพิจารณาได้ว่า หลักหรือคติบทข้างต้นจะสามารถผ่านการตรวจสอบความเป็นสากลของกฎหรือไม่ ด้วยวิธีการพิจารณาว่ามีความขัดแย้งกันทางเหตุผล กล่าวคือ การให้สัญญาเป็นการยืนยันว่าเราจะกระทำตามคำพูด การให้สัญญาหลอกหลวงเป็นการพูดเท็จ ความขัดแย้งจึงอยู่ที่ว่า คติบทในการขอยืมเงินโดยให้สัญญาหลอกหลวงเป็นการกระทำที่เราตั้งใจโกหกเพื่อนที่เราขอยืม แต่เราไม่ยากให้เพื่อนรู้ แต่ในการนำคติบทของเรามาสู่กฎจริยธรรมจะต้องมีลักษณะเป็นกฎสากลว่า ในขณะที่เราให้สัญญาที่หลอกหลวง เพื่อนจะรู้ว่าสิ่งที่เราสัญญาเป็นเท็จ นั่นคือ เป็นการทำให้เพื่อนรู้ว่าเรากำลังพูดเท็จในขณะที่เราให้สัญญาหลอกหลวง ทั้งที่จริงแล้วเราคงไม่ยากให้เพื่อนรู้ว่าเราพูดเท็จ

ตัวอย่างที่ 3 การเพิกเฉยความสามารถ

กรณีนี้เป็นตัวอย่างของหน้าที่อันไม่สมบูรณ์ต่อตนเอง (imperfect duties towards oneself) สำหรับคำถาม เขาถือว่าการที่บุคคลปล่อยให้ความสามารถโดยธรรมชาติสูญหายไปเป็นการกระทำที่ผิด โดยสมมติว่า มีบางคนที่ไม่พัฒนาตนเองละทิ้งความสามารถทางธรรมชาติ หลักหรือคติบทของผู้นี้อาจเป็นว่า

ก. เมื่อฉันต้องการความสะดวกสบาย ฉันควรจะละทิ้งความสามารถที่มีอยู่
เมื่อนำมาเขียนในรูปทั่วไปจะได้ว่า

ข. เมื่อใดก็ตาม เมื่อบุคคลใดต้องการความสะดวกสบาย เขาควรจะละทิ้ง
ความสามารถที่มีอยู่

เมื่อนำมาเขียนให้อยู่ในรูปข้อถกเถียง (argument) เป็นดังนี้

³² Joseph Katz, Philip Nochlin and Robert Stover, *Writers on Ethics Classical and Contemporary* (New York : D. Van Nostrand Company, Inc., 1962), p.52.

1. ทุก ๆ คน มีเจตจำนงในการพัฒนาความสามารถ
2. ถ้าทุก ๆ คนมีเจตจำนงในการพัฒนาความสามารถแล้วละก็ ผู้กระทำตาม ก. ไม่สามารถแสดงเจตจำนงว่า ข. เป็นกฎสากล
3. คติบท ก. จะถูกต้องก็ต่อเมื่อผู้กระทำคติบท ก. สามารถแสดงเจตจำนงได้ว่า ข. เป็นกฎสากล

4. ดังนั้น ก. ไม่ถูกต้อง

คำนี้แสดงให้เห็นว่า การกระทำตามหลักหรือคติบทที่ว่า “เมื่อต้องการความสะดวกสบาย ควรจะละทิ้งความสามารถที่มีอยู่” ไม่สามารถเป็นคติบทได้ เนื่องจากว่าประพจน์ ก. ไม่สามารถเป็นกฎสากลได้ โดยคำนี้กล่าวว่า

“ผู้ที่ยึดถือหลักดังกล่าวไม่สามารถแสดงเจตจำนงได้ว่า หลักดังกล่าวเป็นกฎสากลได้ เพราะในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้มีเหตุผล เขาจำเป็นต้องแสดงเจตจำนงในการพัฒนาความสามารถ”³³

ตัวอย่างที่ 4 การช่วยเหลือผู้อื่น

ตัวอย่างนี้เป็นการประยุกต์ใช้คำสั่งเด็ดขาด ในรูปแบบของหน้าที่อันไม่สมบูรณ์ต่อผู้อื่น (imperfect duties towards others) โดยคำนี้อธิบายถึง บุคคลที่ไม่ยอมช่วยเหลือผู้อื่น พวกเขาจะมีหลักหรือคติบท ดังนี้

ก. เมื่อฉันเจริญรุ่งเรือง และคนอื่นมีความเดือดร้อน ฉันไม่ควรจะแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ แก่คนเหล่านั้น

เมื่อนำมาเขียนในรูปทั่วไปจะได้ว่า

ข. เมื่อใดก็ตาม ที่ใคร ๆ มีความเจริญรุ่งเรือง และบุคคลอื่นมีความเดือดร้อน คนที่เจริญรุ่งเรืองไม่ควรช่วยเหลือคนทุกข์ยากเดือดร้อนเหล่านั้น

คำนี้ชี้ให้เห็นว่า มีสักวันหนึ่งที่คนรุ่งเรืองอาจตกต่ำได้ ในยามนั้นผู้ที่เคยรุ่งเรืองอาจต้องการการแบ่งปันจากผู้อื่น ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ละก็ เขาจะค้นพบว่า เขาต้องการให้ผู้อื่นแบ่งปันให้แก่เขา แต่อย่างไรก็ตาม ในการแสดงเจตจำนงให้เห็นว่า ประพจน์ ข. เป็นกฎสากลนั้น เขาจะต้องแสดงเจตจำนงให้เห็นว่า ไม่มีคนเจริญรุ่งเรืองคนใดแบ่งปันให้แก่คนเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงเวลา

³³Walter Kaufmann, *Philosophic Classics Bacon to Kant* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1968), p.499.

ที่คนรุ่งเรื่องตกต่ำ เจตจำนงของเขาจะขัดแย้งกันเอง (self – contradiction)³⁴ ดังนั้น คนรุ่งเรื่องไม่สามารถแสดงเจตจำนงได้ว่า หลัก ข. เป็นกฎสากลได้ จึงทำให้หลัก ก. ของปัจเจกบุคคลไม่ถูกต้อง

3.3.3 สูตรแห่งความเป็นเป้าหมายในตนเอง (The Formula of the End in Itself)

ค่านท์กล่าวถึงสูตรในรูปแบบนี้ว่า

“จงปฏิบัติต่อมนุษยชาติโดยถือว่าเขากับตัวท่านเป็นเป้าหมายในตนเอง และจงอย่าปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นเป็นเพียงวิถี หรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น”³⁵

กฎจริยธรรมข้อนี้สืบเนื่องมาจากกฎจริยธรรมข้อแรก คือ ความเป็นสากลของกฎ กล่าวคือ เป็นการกระทำตามหลักที่ว่าอย่าทำตนให้เหนือผู้อื่น กฎที่เราใช้จะต้องเป็นกฎที่ใช้ได้กับคนทั่วไป อย่าถือว่าเรามีสิทธิ์เหนือผู้อื่น เราไม่มีสิทธิ์ที่จะใช้คนอื่นเป็นเพียงเครื่องมือในการนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป้าหมายของตนเองหรือของผู้อื่นก็ตาม ในการทำความเข้าใจกฎนี้ ก่อนอื่นเรา มาพิจารณาความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ดีในฐานะที่เป็นวิถี (means) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ บรรลุ และสิ่งที่ดีในฐานะเป้าหมาย (end) ความแตกต่างจะปรากฏให้เห็นชัดเจน ถ้าเราเลือกสิ่งที่ดีอย่างหนึ่งขึ้นมา แล้วถามว่าทำไมจึงเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ดี ตัวอย่างเช่น การส่องสว่างของดวงอาทิตย์ มันเป็นสิ่งที่ดี เราถามว่า ทำไมการส่องสว่างของดวงอาทิตย์จึงเรียกได้ว่าเป็นสิ่งดี อาจตอบได้ว่าการส่องสว่างของดวงอาทิตย์เป็นสิ่งดี เพราะทำให้ต้นไม้เติบโต แต่ถามต่อไปว่า ทำไมจึงเรียกว่าดีเมื่อต้นไม้เติบโต อาจตอบได้ว่า แสงอาทิตย์ทำให้ต้นไม้งอกงามมีชีวิตอยู่ได้ นั่นคือ มันดีเพราะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ เราถามต่อไปอีกว่า ทำไมจึงเรียกว่าดีที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ อาจตอบได้ว่า ชีวิตเป็นสิ่งดีในตนเอง ความดีของมันมิได้ได้จากผลลัพธ์ แต่มันดีด้วยตัวมันเอง ถ้าการไตร่ตรองเกี่ยวกับชีวิตเป็นสิ่งถูกต้องละก็ เราสามารถกล่าวได้ว่า การส่องสว่างของดวงอาทิตย์เป็นสิ่งที่ดีในฐานะเป็นวิถีในการทำ ให้ต้นไม้เติบโตและดำรงอยู่ในขณะที่ชีวิตเป็นสิ่งดีในฐานะเป้าหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มันดีใน

³⁴Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.113.

³⁵H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.91.

ตัวเองหรือดีในฐานะเป็นเป้าหมายแห่งตนเอง (end in itself)³⁶

คำนี้ถือว่า สูตรแห่งการมีเป้าหมายในตนเองนี้ เป็นแง่มุมที่สองของการกระทำ กล่าวคือ เป็นกฎสำหรับผู้มีเหตุผล นอกจากจะต้องมีกฎหรือหลักในการกระทำแล้ว ยังต้องกระทำ ในฐานะเป็นเป้าหมายแห่งตนเอง มิใช่ทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นเพียงวิธีการที่มุ่งสู่เป้าหมาย ตามแรงโน้ม หรือแรงขับใด ๆ คำนี้พูดถึงเป้าหมายว่ามีอยู่ 2 ประเภท คือ เป้าหมายอัตนัย (subjective end) และเป้าหมายปรนัย (objective end) โดยอธิบายว่า เป้าหมายอัตนัยเป็นเป้าหมายที่ผู้กระทำ ต้องการค้นหาสิ่งปรารถนา ส่วนเป้าหมายปรนัยเป็นเป้าหมายที่มีค่าสมบูรณ์ในตนเองและปราศจากเงื่อนไข ซึ่งตามทัศนะของคานท์ เป้าหมายปรนัยเท่านั้นที่เป็นเป้าหมายในทางจริยธรรม มันเป็น เป้าหมายสำคัญสำหรับผู้มีเหตุผลเช่นมนุษย์ควรจะปฏิบัติตาม ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวมิใช่เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ (products) ของการกระทำเท่านั้น ในการมีอยู่ของเป้าหมายปรนัยกำหนดให้เราปฏิบัติตามสำนึกใน หน้าที่ หรือกล่าวได้ว่า เป้าหมายนี้เป็นเหตุผลสำหรับคำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) ซึ่งเป็นไปไม่ทำนองเดียวกับเป้าหมายอัตนัยที่เป็นเหตุผลสำหรับคำสั่งมีเงื่อนไข (Hypothetical Imperative) ฉะนั้น สำหรับคานท์ เป้าหมายปรนัยเท่านั้นที่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นเป้าหมายที่มี จุดหมายในตนเอง มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายแห่งผลิตภัณฑ์ของแรงขับของมนุษย์เท่านั้น

ดังนั้น สำหรับคานท์ ผู้มีเหตุผลเท่านั้นที่สามารถมีเป้าหมายเช่นนี้ได้ เพราะมันเป็น เป้าหมายที่มีค่าในตนเองและมีค่าโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ถ้าเรานำเป้าหมายนี้ไปใช้เป็นเพียงวิธีที่ นำไปสู่เป้าหมายตามแรงขับ คำนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิด คำนี้สรุปในประเด็นนี้ว่า ถ้าปราศจาก เป้าหมายปรนัยหรือเป้าหมายที่ดีในตนเองเช่นที่ว่านี้ ความดีอย่างสมบูรณ์โดยปราศจากเงื่อนไขก็ ไม่อาจมีได้ สิ่งก็ตามมาคือ จะไม่มีหลักสูงสุดสำหรับการกระทำและมนุษย์ก็ไม่มีคำสั่งเด็ดขาด ดังนั้น สูตรแห่งเป้าหมายนี้ทำให้เราตระหนักว่าการกระทำทุกอย่างจำเป็นต้องมีเป้าหมายเช่นเดียวกับ มีหลักการ แต่เป้าหมายดังกล่าวจะต้องเป็นเป้าหมายในตนเอง³⁷

³⁶Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.120.

³⁷H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), pp. 32 – 33.

ตัวอย่างของกฎแห่งเป้าหมาย

ตัวอย่างที่ 1 การฆ่าตัวตาย

ตัวอย่างนี้เป็นเรื่องของบุคคลที่ตั้งใจฆ่าตัวตาย ในทัศนะของค่าน้ำหนักการฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ผิด ดังนั้น เขาจึงพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า การตั้งใจที่จะฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎจริยธรรมในที่นี้คือ กฎแห่งเป้าหมาย ดังที่ค่าน้ำหนักกล่าวว่า

“มนุษย์ผู้ที่ตั้งใจฆ่าตัวตายอาจตั้งคำถามว่า การกระทำของฉันสอดคล้องกับหลักมนุษยชาติในฐานะเป็นเป้าหมายในตัวเองหรือไม่ ถ้าเขาละทิ้งตัวเองเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด เขาใช้ตัวเองเป็นเพียงวิถีเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่เขาคิดว่าดีขึ้น แต่มนุษย์มิใช่สิ่งของ (a thing) มนุษย์มิใช่สิ่งที่จะถูกใช้เป็นเพียงเครื่องมือหรือวิถี (means) การกระทำทุกอย่างของมนุษย์จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเป็นเป้าหมายในตนเอง (end in himself)”³⁸

สำหรับค่าน้ำหนัก เขาเห็นว่าการตั้งใจฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ผิด เพราะว่ามันเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎจริยธรรมทั้งกฎแห่งสากลและกฎแห่งเป้าหมายนี้ ค่าน้ำหนักเห็นว่าการฆ่าตัวตายเป็นการใช้ตนเองเป็นเครื่องมือหรือวิถีเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา นั่นคือ การหลีกเลี่ยงจากความเจ็บปวด ตัวอย่างนี้ถือว่า เป็นตัวอย่างของคำสั่งเด็ดขาดที่อยู่ในรูปแบบของกฎแห่งเป้าหมายที่ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของหน้าที่ที่พึงมีต่อตนเอง (imperfect duties towards oneself)

ตัวอย่างที่ 2 สัญญาหลอกหลวง

ตัวอย่างของการให้สัญญาหลอกหลวงในการขอยืมเงิน ค่าน้ำหนักเห็นว่า บุคคลที่ให้สัญญาหลอกหลวงเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง เป็นการใช้บุคคลอื่นในฐานะวิถีหรือเครื่องมือ เพื่อก้าวไปสู่จุดหมายที่ปรารถนา ในที่นี้คือ การได้เงินจากเพื่อนมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจของตนโดยการโกหกเพื่อนว่าจะคืนเงินให้ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าตนเองไม่สามารถหาเงินมาคืนได้ กรณีนี้การให้สัญญาหลอกหลวงเป็นการใช้เพื่อนเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการเข้าถึงเป้าหมาย คือ เงินทองผลประโยชน์แห่งตนนั่นเอง ดังนั้น การกระทำของบุคคลผู้นี้จึงจัดว่าละเมิดกฎจริยธรรมในรูปแบบกฎแห่งเป้าหมาย ตามที่ค่าน้ำหนักกล่าวว่า

³⁸H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979) , pp. 91 – 92.

“มนุษย์ผู้ซึ่งตั้งใจจะผิดสัญญาต่อผู้อื่นจะเข้าใจได้ทันทีว่า เขาตั้งใจใช้ผู้อื่นเพียงเพื่อเป็นวิธีนำไปสู่เป้าหมายที่เขาต้องการ”³⁹

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า การใช้ผู้อื่นเป็นเพียงเครื่องมือตามทัศนะของค่าน้ำที่เป็น การกระทำที่ผิดอย่างแน่นอน กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ไร้ค่าจริยธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของหน้าที่ที่พึงมีต่อผู้อื่น นั่นคือ เป็นการเอาเปรียบผู้อื่นโดยการกระทำหรือปฏิบัติต่อเพื่อนเป็นเพียงเครื่องมือ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตนต้องการ มิได้กระทำต่อเพื่อนในฐานะที่เขามีจุดหมายในตนเอง จึงจัดว่าเป็นการกระทำที่มีได้เกิดจากสำนึกในหน้าที่ที่พึงกระทำต่อบุคคลอื่น

ตัวอย่างที่ 3 การเพิกเฉยต่อความสามารถ

ตัวอย่างเรื่องการเพิกเฉยต่อความสามารถของตน เป็นกรณีที่บุคคลละทิ้งที่จะพัฒนาความสามารถ หรือศักยภาพแห่งตนที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ค่าน้ำที่มีความเห็นว่า การละทิ้งความสามารถดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผิด หรือไม่มีค่าทางจริยธรรม ทั้งนี้เพราะค่าน้ำมีความคิดว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์พึงพัฒนาศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ในตน มิควรที่จะเพิกเฉยต่อความสามารถดังกล่าวนั้น ค่าน้ำพยายามแสดงให้เห็นว่า การกระทำนี้ละเมิดต่อกฎจริยธรรมในรูปแบบของกฎแห่งเป้าหมายในลักษณะของความบกพร่องต่อการมีสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อตนเอง โดยค่าน้ำกล่าวอ้างว่าผู้ที่ไม่พัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นผู้ที่ล้มเหลวต่อความสอดคล้องในการส่งเสริมมนุษยชาติในฐานะการเป็นเป้าหมายในตนเอง (fail to harmonize with and promote humanity as an end in itself)⁴⁰ ที่ว่า

“ในการเพิกเฉยต่อการพัฒนาศักยภาพของตนไม่สามารถสอดคล้องกับการส่งเสริม

³⁹Carl J. Friedrich, *The Philosophy of Kant* (New York : The Modern Library, 1949), p.178.

⁴⁰Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.125.

มนุษยชาติในฐานะเป็นเป้าหมายในตนเองและไม่สอดคล้องกับการส่งเสริมเป้าหมายแห่งตนเองนี้ด้วย”⁴¹

ตัวอย่างที่ 4 การช่วยเหลือผู้อื่น

ตัวอย่างนี้ กล่าวถึง การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาสที่จะช่วยเหลือได้ คำหนึ่งที่ถือว่า ผู้ที่เจริญรุ่งเรืองควรจะช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากเดือดร้อนเมื่อมีโอกาสอันควร การกระทำที่ผู้มีความเจริญรุ่งเรืองไม่ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนดังกล่าว คำนี้เห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิด หรือเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าจริยธรรม ในกรณีนี้คำนี้พูดถึงเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการมีความสุข ถ้าทุกคนไม่แบ่งปันความสุขให้แก่คนอื่นในขณะที่ตนเองมีความสุขอยู่มากเพียงพอแล้ว จะเป็นการบกพร่องต่อสำนึกในหน้าที่ที่ควรจะมีต่อผู้อื่น ดังกรณีนี้ผู้เจริญรุ่งเรืองมีความสุขมากมายไม่ได้ปฏิบัติต่อผู้ที่ทุกข์ยากในฐานะที่เป็นเป้าหมายแห่งตนเอง กล่าวคือ ทุก ๆ คนย่อมต้องมีเป้าหมายโดยธรรมชาติ นั่นคือ ความสุข ผู้ที่เจริญรุ่งเรืองย่อมต้องการความสุขและผู้ที่ทุกข์ยากเดือดร้อนก็ต้องการความสุขเช่นเดียวกัน ในเมื่อบุคคลผู้หนึ่งสามารถแบ่งปันความสุขให้แก่ผู้ที่มีน้อยกว่าไม่ได้ นั่นก็หมายความว่า บุคคลผู้นั้นไม่ได้ปฏิบัติต่อผู้ที่ทุกข์ยากในฐานะที่เขาเป็นเป้าหมายในตนเอง

จากตัวอย่างทั้งสองของคำนี้ที่จะเห็นได้ว่า การกระทำที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี หรือมีค่าจริยธรรมจะต้องเกิดจากการกระทำตามกฎอันมีมูลฐานมาจากเจตจำนงดี ในการแสดงออกมาในรูปของสำนึกในหน้าที่ ซึ่งคำนี้ได้พูดถึงสัญลักษณ์ โดยคำนี้อธิบายให้สอดคล้องตามสูตรของคำสั่งเด็ดขาดในแต่ละรูปแบบ ในกรณีของสูตรหรือกฎแห่งเป้าหมายนี้ คำนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การกระทำที่มีได้ปฏิบัติต่อทั้งตนเองและผู้อื่นในฐานะที่เป็นเป้าหมายหรือจุดหมายในตนเองนั้น การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรมใด ๆ เช่น การฆ่าตัวตาย การให้สัญญาหลอกหลวง การเพิกเฉยต่อการพัฒนาความสามารถของตน และการไม่ช่วยเหลือผู้ทุกข์ยาก จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การกระทำทั้งสิ้นเป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เป็นเพียงวิถีหรือเครื่องมือ เพื่อนำมาซึ่งจุดหมายหรือเป้าหมายที่ต้องการทั้งสิ้น ในทางตรงกันข้าม การกระทำบางอย่าง เช่น การไม่ฆ่าตัวตายทั้ง ๆ ที่อยู่ในสภาวะความเจ็บปวด การไม่ใช้สัญญาหลอกหลวง การพัฒนา

⁴¹Carl J. Friedrich, *The Philosophy of Kant* (New York : The Modern Library, 1949), p.179.

ศักยภาพหรือความสามารถของตนอย่างเต็มที่ และการช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนทุกครั้งเมื่อโอกาสอำนวย ค่านที่ถือว่าการกระทำเหล่านี้เป็นการกระทำที่ดี มีค่าจริยธรรม ด้วยเหตุที่ว่า มันเป็นการกระทำที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เขาเป็นเป้าหมายในตนเอง มิใช่กระทำต่อเขาเป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ปรารถนาเท่านั้น

3.3.4 สูตรแห่งความมีอิสระแก่ตน (The Formula of Autonomy)

ค่านที่ได้นำเสนอรูปแบบของคำสั่งเด็ดขาดที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง โดยค่านที่ให้ชื่อว่า สูตรหรือกฎแห่งความมีอิสระแก่ตนเอง⁴² ตามความเห็นของค่านท์ จริยธรรมจะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิสระ กล่าวคือ ผู้ที่กระทำในสิ่งที่เรียกว่า มีค่าทางจริยธรรมจะต้องมีความเป็นอิสระในแง่ของความสามารถที่จะปกครองหรือกำหนดตนเองได้ โดยมีความหมายว่า เป็นความสามารถที่จะรู้ว่าจริยธรรมบ่งบอกให้เรากระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมไปถึงความมีเจตจำนงที่จะกระทำตามความรู้้นั้น และไม่กระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความรู้ดังกล่าว มันเป็นความสามารถที่จะรับรู้หลักการของเหตุผล หรือกฎจริยธรรมที่ปราศจากเงื่อนไขด้วยเหตุผลของตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความมีอิสระแห่งตน เป็นความสามารถที่จะปกครองตนเองโดยกฎที่มาจากเหตุผลบริสุทธิ์ของตน กล่าวคือ เราเห็นว่ากฎจริยธรรมเป็นกฎที่ดีในตัวเอง และเป็นกฎที่เราเป็นผู้กำหนดหรือตั้งขึ้นมาเพื่อปกครองตนเองให้กระทำตามกฎนั้น หรือเป็นกฎที่กำหนดด้วยตัวเอง เพื่อมาจำกัดควบคุมการกระทำของตนนั่นเอง

กฎในรูปแบบนี้ ค่านที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการกระทำอันเกิดจากแรงโน้มหรือแรงขับ (inclination) กับการกระทำอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ (done from a sake of duty) เมื่อค่านท์พูดถึงคำว่า แรงขับ ค่านท์หมายถึง แรงปรารถนาในแง่ความพึงพอใจทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ (desire for pleasure) คนใดก็ตามถ้าถูกกระตุ้นให้กระทำบางอย่างจากแรงปรารถนาดังกล่าว สำหรับค่านท์แล้วถือว่า การกระทำจากแรงขับนี้ขาดคุณค่าทางจริยธรรม ในทางตรงกันข้ามถ้าคนใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการกระทำนั้นเกิดจากความมีสำนึกในหน้าที่ ค่านท์ถือว่าการกระทำดังกล่าวมีค่าทางจริยธรรม หรือจัดได้ว่าเป็นการกระทำที่ดี ขอยกตัวอย่าง เช่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้าน ในกรณีนี้หนึ่ง การกระทำที่เกิดขึ้นจากแรงขับ เช่น การ

⁴²H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I.Publications, 1979), p.93.

เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนบ้านอันเกิดจากแรงขับดังกล่าว เป็นเพียงความพึงพอใจที่จะได้รับการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ตอบแทน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการกระทำตามแรงปรารถนาอันมีความมุ่งหวังในผลของการกระทำรวมอยู่ด้วย มิได้เป็นการเอื้อเพื่อจากสำนึกในหน้าที่แต่ประการใด ส่วนอีกกรณีหนึ่ง การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่อันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่พึงกระทำสิ่งที่เรียกว่า การแบ่งปันเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อมนุษยชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทนใด ๆ เลย การกระทำนี้เกิดจากสำนึกในหน้าที่อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าผลที่ได้จะออกมาในรูปแบบใดก็ตาม ผลของการกระทำก็ไม่มีผลต่อค่าของการกระทำนี้เลย

จึงกล่าวได้ว่า การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่อันเกิดจากการมีสำนึกในหน้าที่เป็นการกระทำที่มีค่าทางจริยธรรม อันสืบเนื่องมาจากการกระทำที่มีอิสระจากแรงขับ อันเป็นการกระทำที่เรียกว่า ดีเพื่อดี มิได้เป็นเพียงการกระทำดีเพื่อมุ่งหวังผลใด ๆ จากการทำเลย การกระทำนี้ค้ำหนักจัดว่าเป็นการกระทำที่เรามีความเป็นอิสระแก่ตนที่จะปกครองหรือกำหนดตนเองได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง สมมติว่า มีผู้ชายคนหนึ่งถูกกระตุ้นด้วยแรงขับ ในเรื่องความต้องการมีชื่อเสียง เขาเชื่อว่าเขาจะมีชื่อเสียงได้ถ้าเขาเป็นแพทย์ ดังนั้น เขาจึงพัฒนาความสามารถทางการแพทย์โดยการทำงานหนัก ในที่สุดเขาก็มีชื่อเสียง จากตัวอย่างข้างต้น การพัฒนาความสามารถทางการแพทย์ โดยการทำงานอย่างหนักของชายผู้นี้ ในทัศนะของค้ำหนักการกระทำดังกล่าวไม่มีค่าทางจริยธรรม เนื่องจากว่าเป็นการกระทำที่มีได้เกิดจากสำนึกในหน้าที่ แต่เป็นเพียงการกระทำที่เกิดจากแรงขับในที่นี้คือ ความต้องการมีชื่อเสียงเท่านั้น ค้ำหนักถือว่า การกระทำที่จะมีค่าทางจริยธรรมจะต้องมิใช่การกระทำอันมีสาเหตุมาจากแรงขับหรือแรงโน้ม ไม่ว่าจะเป็แรงขับในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น ค้ำหนักเห็นว่า การกระทำที่ถูกกระตุ้นจากแรงขับดังกล่าวไม่มีค่าทางจริยธรรม ก็เพราะว่าถ้าสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันไป แรงขับอาจจะกระตุ้นให้มนุษย์เรากระทำตามแรงปรารถนาที่ก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่ดีได้ เช่นกระตุ้นให้อยากมีชื่อเสียง แต่สภาพแวดล้อมนำพาให้เป็นโจร การกระทำอันเกิดจากแรงขับดังกล่าวจึงไม่มีค่าทางจริยธรรมแต่อย่างใด

ตามความคิดของค้ำหนัก มีเหตุผลเพียง 2 อย่างเท่านั้น ที่ชักจูงให้กระทำตามกฎ คือ 1. การกระทำตามกฎเพราะอยากได้รางวัล หรือสิ่งที่ต้องการโดยการคาดหวังผล และ 2. การกระทำตามกฎ เพราะมันเป็นกฎที่ตนเองสร้างขึ้น และจำเป็นต้องกระทำตาม โดยข้อแรกเป็นการกระทำเพื่อหวังผล อันเกิดจากแรงขับ ส่วนข้อสอง การกระทำตามกฎอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ในการกระทำตามกฎ หรือความเคารพในกฎที่ตนสร้างขึ้นนั่นเอง

เมื่อก้าวถึงกฎแห่งความมีอิสระแห่งตน มีคำสำคัญอยู่สองคำที่ต้องพิจารณา คือ เจตจำนงเสรี (autonomy of the will) และเจตจำนงไม่เสรี (heteronomy of the will) กล่าวคือ กฎแห่งความมีอิสระแห่งตนเป็นกฎที่เกิดจากเจตจำนงเสรี โดยคำนี้ที่อธิบายความหมายไว้ว่า

“เจตจำนงเสรีเป็นคุณสมบัติของเจตจำนง ซึ่งก่อให้เกิดกฎที่นำมาปกครองตนเอง มัน เป็นอิสระจากวัตถุประสงค์แห่งความต้องการ”⁴³

หลักการของการปกครองตนเองเป็นการเลือกที่จะกำหนดการกระทำตามหลักหรือ คติบท ที่กำหนดด้วยตนเองโดยสอดคล้องกับกฎสากล ส่วนเจตจำนงไม่เสรี คำนี้ที่อธิบายว่า

“ถ้าเจตจำนงเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ แต่สอดคล้องกับคติบท กล่าวคือ ถ้าค้นหากฎจะเป็น กฎที่ถูกกำหนดโดยคุณภาพของเป้าประสงค์ เจตจำนงไม่เสรีไม่สามารถสร้างกฎแห่งความมีอิสระแห่ง ตนได้ แต่เป็นกฎที่ให้ผลตอบแทน ความสัมพันธ์ระหว่างเจตจำนงและกฎดังกล่าวมีอยู่เฉพาะในคำสั่ง ที่มีเงื่อนไขเท่านั้น”⁴⁴

ในทางตรงกันข้าม กฎจริยธรรมหรือคำสั่งเด็ดขาดจะต้องเกิดจากเจตจำนงเสรีอันเป็น กฎที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และกำหนดผู้ที่สร้างกฎนั้น ประเด็นที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณา คือ แนวคิด เรื่อง การกระทำตามกฎ เพราะว่ากฎนั้นเป็นของผู้กระทำ เมื่อเรากล่าวว่า บุคคลกระทำตามกฎเพราะ ว่ากฎเป็นของเขา มิได้หมายความว่าเขาก่อกระทำตามกฎดังกล่าวเพียงเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจาก ผลของการกระทำ แต่หมายถึง เขาก่อกระทำตามกฎเพราะว่าเขาตระหนักดีว่าตัวเขาเองเป็นผู้สร้างกฎ ดังกล่าว เขารู้สึกว่ากฎกำหนดให้เราก่อกระทำและจะรู้สึกว่าเป็นผู้ไม่มีเหตุผล ถ้าไม่กระทำตามกฎนั้น ดังนั้น การกระทำดังกล่าวจึงเรียกได้ว่า เป็นการกระทำตามกฎแห่งความมีอิสระแห่งตน อันเกิดจาก เจตจำนงเสรีนั่นเอง หรือกล่าวอย่างสรุปได้ว่า หลักหรือกฎแห่งความมีอิสระแห่งตน คือ การกระทำที่ เรียกได้ว่า เป็นการกระทำที่ถูกต้อง ก็ต่อเมื่อผู้กระทำตามกฎมีอิสระในการกำหนดหรือปกครองตนเอง

⁴³Carl J. Friedrich, *The Philosophy of Kant* (New York : The Modern Library, 1949), p.187.

⁴⁴*Ibid.*, p.188.

หรือดังที่ค้ำานท์กล่าวว่า “จงกระทำตามกฎที่ท่านแสดงเจตจำนงที่จะสร้างกฎขึ้นมาเพื่อนำมาปกครองตนเอง”⁴⁵

3.3.5 สูตรแห่งอาณาจักรเป้าหมาย (The Formula of the Kingdom of Ends)

“จงกระทำตามคติบทหรือหลักที่ท่านสร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกฎสากลในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิกของอาณาจักรเป้าหมาย”⁴⁶

สูตรในรูปแบบนี้สืบเนื่องโดยตรงจากสูตรหรือกฎแห่งความมีอิสระแก่ตน เนื่องจากว่าผู้มีเหตุผลทั้งหมดจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกฎสากล ซึ่งพวกเขาเป็นผู้สร้างกฎนี้ด้วยตนเอง ก่อกำเนิดอาณาจักรของผู้มีเหตุผล อันเป็นอาณาจักรซึ่งผู้มีเหตุผลเหล่านี้มารวมกันเพื่อสร้างกฎสำหรับมากำหนดบุคคลในกลุ่ม โดยกฎดังกล่าวเป็นกฎที่มีลักษณะปกครองตนเอง กล่าวคือ เป็นกฎที่ตั้งขึ้นด้วยตนเองแล้ว กฎนั้นกำหนดให้ผู้สร้างกฎกระทำตาม และปฏิบัติต่อกันในฐานะเป็นเป้าหมายในตนเอง อาณาจักรแห่งเป้าหมายมีลักษณะที่เรียกว่า มีความสง่างาม (dignity) กล่าวคือ มีลักษณะมีค่าภายในตนเอง และมีค่าอย่างปราศจากเงื่อนไข และมีค่าอย่างหาที่เปรียบมิได้

ค้ำานท์อธิบายความหมายของอาณาจักรแห่งเป้าหมาย ดังนี้

“แนวความคิดเรื่องการสร้างกฎสากลของผู้มีเหตุผล โดยมารวมตัวกันเป็นอาณาจักรที่ทุกคนปฏิบัติต่อกันในฐานะที่เป็นเป้าหมายในตนเอง กฎดังกล่าวนำมาตัดสินการกระทำของสมาชิกในกลุ่ม”⁴⁷

ค้ำานท์ถือว่า อาณาจักรนี้เป็นที่ชุมนุมของเหล่าสมาชิกที่สร้างกฎอันมีลักษณะสากล โดยสร้างขึ้นมากำหนดหรือปกครองสมาชิกในกลุ่ม ทุก ๆ คนในอาณาจักรแห่งนี้จะตกอยู่ใต้กฎสากลดังกล่าว โดยแต่ละคนควรจะปฏิบัติต่อกัน มิใช่เพียงแคในฐานะวิถีหรือเครื่องมือ แต่ปฏิบัติ

⁴⁵Fred Feldman, *Introductory Ethics* (New Jersey : Prentice – Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1978), p.131.

⁴⁶H.J. Paton, *The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals* (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.34.

⁴⁷Joseph Katz, Philip Nochlin and Robert Stover, *Writers on Ethics Classical and Contemporary* (New York : D. Van Nostrand Company, Inc., 1962), p.71.

ต่อกันในฐานะเป็นเป้าหมายในตนเอง และในการปฏิบัติต่อกันดังกล่าวจะเป็นการรวมตัวของผู้มีเหตุผลอย่างเป็นระบบ โดยอยู่ภายใต้กฎปรนัย (objective laws) ที่เรียกว่า อาณาจักร (a Kingdom) และเนื่องจากว่า กฎนี้เป็นกฎที่ผู้ปฏิบัติตามกฎจำเป็นต้องปฏิบัติต่อกันในฐานะที่เป็นเป้าหมายเท่านั้น มิใช่ปฏิบัติต่อกันเพียงเพราะเป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายใด ๆ จึงเรียกอณาจักรนี้ว่าอาณาจักรแห่งเป้าหมาย (a Kingdom of Ends)

ผู้มีเหตุผลทุกคนที่อยู่ในอาณาจักรแห่งเป้าหมายนี้ อยู่ในฐานะเป็นสมาชิก (member) เขาเป็นผู้สร้างกฎและเขาก็ต้องอยู่ภายใต้กฎดังกล่าว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เขาเป็นผู้สร้างกฎและขณะเดียวกันเขาจะต้องอยู่ภายใต้กฎหรือเจตจำนงดีอันเป็นมูลฐานของกฎดังกล่าว ความจำเป็นในทางปฏิบัติของการกระทำตามหลักการข้างต้น ก็คือ เป็นหลักการที่อยู่บนสำนึกในหน้าที่ (a sense of duty) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับแรงโน้มหรือแรงขับใด ๆ แต่อยู่บนความสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นในแง่ของการสร้างกฎสากล (making Universal Law)⁴⁸ นั่นเอง

3.4 บทบาทของเหตุผลอันเกี่ยวกับจริยธรรม (The Concept of Reason)

ในทัศนะของคานท์ มนุษย์เรามีแรงจูงใจในการกระทำอยู่ 2 อย่าง คือ อารมณ์ ความรู้สึก ความปรารถนา การคาดหวังผลประโยชน์ หรือที่คานท์เรียกว่า แรงขับ⁴⁹ (inclination) และเหตุผล (reason) ซึ่งคานท์ให้ชื่อว่า เหตุผลปฏิบัติ (practical reason) ในทางจริยศาสตร์ คานท์ให้ความสำคัญที่เหตุผล กล่าวคือ การกระทำที่ดีจะต้องเกิดจากเหตุผลเท่านั้น คานท์เชื่อว่าเหตุผลมีลักษณะสากลและเป็นปัจจัยร่วมที่ทุกคนมีเหมือนกัน สำหรับคานท์การทำความดีจะต้องไม่เกี่ยวกับแรงขับ คานท์เชื่อว่าคนที่กระทำชั่วหรือกระทำไม่ถูกต้องนั้นก็เพราะเขาไม่เป็นอิสระ คือเขาถูกกระแสของอารมณ์ ความรู้สึก ความต้องการ ผลประโยชน์ต่าง ๆ มาผลักดันให้กระทำความผิด คนที่เป็นอิสระคือคนที่หลุดพ้นจากอารมณ์ความรู้สึก ความต้องการผลประโยชน์ หรือแรงปรารถนาต่าง ๆ จะประกอบไปด้วยเหตุผลซึ่งจะมาผลักดันให้เรากระทำแต่ในสิ่งที่ดีงาม

⁴⁸H.J. Paton, The Moral Law : Kant's Groundwork of the Metaphysic of Morals (Delhi : B.I. Publications, 1979), p.96.

⁴⁹วิทย์ วิศทเวทย์, "บทวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาท" พุทธศาสนศึกษา 1 (2538) : หน้า 55.

ที่กล่าวว่า การทำความดีในทัศนะของค่านิจจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับแรงขับหรืออารมณ์ความรู้สึกนั้น กล่าวรวมไปถึงอารมณ์ทางด้านบวกด้วยเช่นกัน เช่น การช่วยเหลือคนยากจนด้วยความเมตตาสงสาร สำหรับค่านิจการช่วยเหลือดังกล่าวมิใช่การกระทำดีในแง่จริยธรรม เพราะความเมตตาสงสารเป็นเพียงความรู้สึกเท่านั้น จากตัวอย่างนี้ถ้าตามความเห็นของพุทธศาสนา การช่วยเหลือคนยากจนด้วยความเมตตาสงสารถือว่าการกระทำนี้เป็นการทำความดีอย่างแน่นอน เพราะว่า การกระทำดีในทัศนะของพุทธรวมไปถึงการกระทำที่เกิดจากความรู้สึกทางด้านบวก เช่น ความเมตตา สงสาร ความปรารถนาดีต่าง ๆ

จริยศาสตร์ของค่านิจดูเหมือนจะไม่ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของมนุษย์เลย โดยทั่วไป คนส่วนใหญ่คงเห็นด้วยที่ว่า การกระทำอันเกิดจากความรู้สึกด้านลบ เช่น ความโกรธ ความเกลียด ความริษยา ความอาฆาตมุ้งร้ายต่าง ๆ นั้นเป็นการกระทำที่ชั่วหรือไม่ถูกต้อง แต่สำหรับค่านิจแม้ ความรู้สึกด้านบวก เช่น ความเมตตา ความรัก ความสงสาร ความเอื้ออาทร ความรู้สึกด้านบวกเหล่านี้ก็ไม่มีค่าในตัวมันเอง⁵⁰ ค่านิจจัดว่ามีฐานะเหมือนกับอารมณ์ทางลบ ความคิดเห็นของค่านิจดังกล่าว อาจจะขัดกับสามัญสำนึกของคนโดยทั่วไปมาก เพราะว่าในโลกมนุษย์เรามีอยู่บ่อยครั้งที่การกระทำอันน่าสรรเสริญ เช่น ความเสียสละเพื่อผู้อื่นที่เกิดจากความรัก ความเมตตา อาจจะมีค่ามากกว่าการกระทำที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่แต่เพียงอย่างเดียว ในทางตรงกันข้าม บางครั้งเราไม่อาจจะสรรเสริญได้เลยสำหรับการกระทำที่เกิดจากหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกใด ๆ เช่น นายแพทย์ที่บอกความจริงทั้งหมดแก่คนไข้โดยบอกว่าคนไข้กำลังจะตาย ไม่มีทางที่จะรักษาเยียวยาได้ โดยนายแพทย์ผู้นี้มิได้คำนึงถึงเลยว่าคนไข้จะรู้สึกต่อความจริงนี้อย่างไร ถ้าเราเป็นญาติของผู้ป่วย เราคงจะต้องการให้นายแพทย์ปิดบังความจริงนั้นแล้วบอกคนไข้โดยใช้คำพูดที่ส่งเสริมกำลังใจถึงแม้จะไม่ใช่ความจริงก็ตาม หรือพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกด้วยความรักความเมตตาโดยไม่รู้สึกว่กำลังทำหน้าที่ ย่อมน่าสรรเสริญชื่นชมมากกว่าพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกโดยปราศจากความรักแต่กระทำไปสักแต่ว่าเป็นหน้าที่เท่านั้น

ค่านิจถือว่าบุคคลที่เกิดมามีจิตใจเอื้ออาทรโดยธรรมชาติ การกระทำที่เขามีต่อบุคคลอื่น จัดได้ว่าไม่มีค่าทางจริยธรรม เพราะว่าบุคคลที่มีจิตใจเอื้ออาทรกระทำไปโดยอัตโนมัติ มิได้เกิดจากสำนึกในหน้าที่อย่างแท้จริง สำหรับค่านิจแล้ว การกระทำที่ดีจะต้องเกิดจากความขัดแย้งหรือการฝืน

⁵⁰วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2519), หน้า 130.

กันระหว่างเหตุผลหรือสำนึกในหน้าที่กับแรงขับหรือความรู้สึก ความปรารถนาต่าง ๆ ในที่นี้ความเอื้ออาทรเป็นแรงขับ บุคคลที่มีจิตใจเอื้ออาทรโดยธรรมชาติ กระทำสิ่งที่เรียกว่า เอื้ออาทรต่อบุคคลอื่นโดยมิได้มีการฝืนใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น การกระทำนี้จึงไม่มีค่าทางจริยธรรม

3.5 ความเป็นสัมบูรณ์นิยม (Absolutism)

ในทัศนะของค่าน้ำหนักการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมต้องมีคุณสมบัติที่ตายตัวเสมอ ค่าน้ำหนักที่ว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ซึ่งเป็นค่าทางจริยธรรมนั้นจะต้องมีความแน่นอนตายตัว กล่าวคือ ถ้าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการกระทำที่ดี การกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ดีเสมอโดยไม่เลือกเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือตัวบุคคลแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น การพูดคำสัตย์ ถ้าเราถือว่า ค่าทางจริยธรรมมิได้เป็นคุณสมบัติที่ตายตัวของการกระทำ บางเวลาการพูดคำสัตย์จัดว่าเป็นการกระทำที่ดี บางเวลาก็จัดว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี เช่นนี้ก็เท่ากับเรายอมรับว่าการกระทำนี้ไม่มีค่าโดยตัวของมันเอง เพราะค่าของการกระทำนั้นขึ้นอยู่กับเวลา ความดีของมันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ตามความเห็นของค่าน้ำหนัก การพูดคำสัตย์ถือว่าเป็นการกระทำที่ดีอย่างแน่นอน ซึ่งค่าแห่งความดีของมันไม่ได้ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือตัวบุคคลแต่อย่างใดเลย

ในทางคณิตศาสตร์ เราเชื่อกันว่า $3 + 3 = 6$ ความจริงทางคณิตศาสตร์นี้เป็นความจริงที่ตายตัว เพราะมันเป็นจริงในทุก ๆ แห่ง ทุกเวลา และไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไรมันก็ยังเป็นความจริงเช่นนี้เสมอ ในทำนองเดียวกัน ค่าน้ำหนักที่ว่าค่าทางจริยธรรมก็ย่อมเป็นคุณสมบัติที่ตายตัว และเป็นจริงของการกระทำหนึ่ง ๆ เสมอ นอกจากนี้ค่าน้ำหนักยังเชื่ออีกว่า ในเมื่อเรามีค่าทางจริยธรรมที่เป็นจริงและตายตัว ก็ย่อมต้องมีเกณฑ์ที่ตายตัวสำหรับนำมาใช้ตัดสินว่าการกระทำต่าง ๆ เป็นการกระทำที่ดีหรือชั่ว

สัมบูรณ์นิยม (Absolutism) คือ ทัศนะที่ถือว่าการกระทำจะดีหรือชั่วไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ แต่อยู่ที่ว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวหรือไม่⁵¹ และเป็นทัศนะที่ถือว่าค่าทางจริยธรรมเป็นวัตถุวิสัย (objective)⁵² จึงจัดได้ว่าค่าน้ำหนักเป็นสัมบูรณ์นิยม

⁵¹วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2519), หน้า 82.

⁵²เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

เพราะค่าน์ถือว่าค่าทางจริยธรรมเป็นคุณสมบัติที่ตายตัวของการกระทำต่าง ๆ และมีเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ตายตัวสำหรับนำมาตัดสินการกระทำ นั่นคือ มโนธรรม มโนธรรม คือ สำนึกที่มนุษย์ทุกคนมีโดยธรรมชาติในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความสำนึกนี้เป็นเสียงภายในจิตใจที่ทำให้เราตัดสินได้ว่า อะไรผิด อะไรถูก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามโนธรรมเป็นอินทรีย์พิเศษที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ซึ่งอินทรีย์พิเศษนี้สามารถเป็นตัวชี้ขาดการกระทำต่าง ๆ ว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ควรทำหรือไม่ควรทำอย่างไร

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ในทางจริยศาสตร์ค่าน์จัดเป็นสัมบูรณ์นิยม เพราะว่าค่าน์เชื่อว่าค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวและเมื่อค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว จึงทำให้เชื่อตามมาอีกว่า จะต้องมีเกณฑ์ที่ตายตัวสำหรับนำมาใช้ตัดสินการกระทำว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่วได้อย่างแน่นอน

ความสรุป

ความคิดทางจริยศาสตร์ของค่าน์เริ่มที่ ค่าน์ถือว่าจริยศาสตร์เป็นเรื่องของเหตุผลซึ่งค่าน์เรียกว่า “เหตุผลปฏิบัติ” ซึ่งเหตุผลปฏิบัตินี้ก่อให้เกิด “เจตจำนงดี” อันเป็นความคิดหลักในการใช้เป็นเกณฑ์วินิจฉัยการกระทำ ประโยคสำคัญที่ค่าน์กล่าวถึงในเรื่องเจตจำนงดี คือ “มันเป็นไปไม่ได้ที่เราจะคิดว่ามีสิ่งหนึ่งในโลกนี้ หรือแม้แต่นอกโลกเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากเจตจำนงดี” ค่าน์อธิบายว่า เจตจำนงดีเป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไข กล่าวคือ มันเป็นสิ่งดีในตัวเองหรือดีอย่างสมบูรณ์ เจตจำนงดีเป็นสิ่งที่ดีในทุกสถานการณ์และทุกสภาพแวดล้อม โดยไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยปัจจัยภายนอกใด ๆ มาเสริมคุณค่าความดีของมัน ในทัศนะของค่าน์ บุคคลที่เรียกได้ว่าเป็นคนดีหรือมีค่าทางจริยธรรมจะต้องเป็นบุคคลที่กระทำการใด ๆ โดยเกิดจากเจตจำนงดีซึ่งไม่หวังผลตอบแทนจากการกระทำ

การกระทำที่จัดได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีจะต้องเกิดจากเจตจำนงดี เมื่อกกล่าวถึงเจตจำนงดีตามทัศนะของค่าน์จะเกี่ยวโยงไปถึงความคิดเรื่อง “หน้าที่” กล่าวคือ การกระทำอันเกิดจากเจตจำนงดีมีความหมายเช่นเดียวกับการกระทำอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่ ค่าน์ไม่ให้ค่าแก่การกระทำที่เกิดจากแรงขับ ค่าน์ถือว่าการกระทำใด ๆ ที่เกิดจากแรงขับจัดเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรม ในทางตรงกันข้าม ค่าน์ถือว่าการกระทำที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่จึงจะจัดได้ว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือมีค่าทางจริยธรรม ดังที่ค่าน์กล่าวว่า “การกระทำของมนุษย์ที่จัดได้ว่าเป็นการกระทำ

ที่ดีทางจริยธรรม มิใช่เกิดจากการกระทำตามแรงขับ และมีใช้การกระทำที่เกิดจากความเห็นแก่ประโยชน์ตน แต่เป็นการกระทำอันเนื่องมาจากความมีสำนึกในหน้าที่”

การกระทำอันเกิดจากสำนึกในหน้าที่เป็นความสำนึกในหน้าที่ที่จะต้องกระทำตามกฎจริยธรรม ซึ่งกฎจริยธรรมของค่านิยมมีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาด อันหมายถึงคำสั่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น โดยค่านิยมเรียกกฎจริยธรรมของเขาว่า “กฎสากล” ค่านิยมได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า กฎสากลเป็นกฎจริยธรรม ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ดังที่ค่านิยมกล่าวว่า “จงกระทำการใด ๆ บนหลักการที่ท่านสามารถจงใจให้คติบทของท่านในขณะเดียวกัน เป็นกฎสากลได้” ค่านิยมได้ขยายความกฎสากลออกเป็นกฎธรรมชาติ กฎแห่งความเป็นเป้าหมายในตนเอง กฎแห่งความมีอิสระแก่ตน และกฎแห่งอาณาจักรเป้าหมาย ซึ่งทั้งหมดเป็นกฎที่มีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาดอันเป็นกฎจริยธรรมสำหรับการปฏิบัติตามของคนดีตามทัศนะของค่านิยม